

Азаматтық қорғаныс әскери бөлімдерінің авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды жүргізу жөніндегі Нұсқаулықты бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрінің 2024 жылғы 25 маусымдағы № 247 бұйрығы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 23 қазандағы № 701 "Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің мәселелері" қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі туралы ереженің 16-тармағының 60-5) тармақшасына сәйкес БҰЙЫРАМЫН:

1. Азаматтық қорғаныс әскери бөлімдерінің авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды жүргізу жөніндегі қоса беріліп отырған Нұсқаулығы бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің Азаматтық қорғаныс және әскери бөлімдері жөніндегі комитеті Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен мыналарды қамтамасыз етсін:

1) осы бұйрықтың электрондық көшірмесін Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің эталондық бақылау банкіне енгізу үшін Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің "Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты" шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнына жіберу;

2) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің интернет-ресурсында орналастыру.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау жетекшілік ететін Қазақстан Республикасының Төтенше жағдайлар жөніндегі вице-министріне жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр генерал-майор

Ч. Аринов

Қазақстан Республикасы
Төтенше жағдайлар министрінің
2024 жылғы 25 маусымдағы
№ 247 бұйрығымен бекітілген

Азаматтық қорғаныс әскери бөлімдерінің авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды жүргізу жөніндегі Нұсқаулығы

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Осы азаматтық қорғаныс әскери бөлімдерінің авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды жүргізу жөніндегі Нұсқаулығы (бұдан әрі - Нұсқаулық) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 23 қазандағы № 70 "Қазақстан Республикасы

Төтенше жағдайлар министрлігінің мәселелері" қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі туралы ереженің 16-тармағының 60-5) тармақшасына сәйкес әзірленді және азаматтық қорғаныс әскери бөлімдерінің авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды орындау тәртібін айқындайды.

2. Азаматтық қорғаныс әскери бөлімдері (бұдан әрі – әскери бөлімдер) төтенше жағдайларды (бұдан әрі - ТЖ) жою кезінде авариялық-құтқару және шұғыл жұмыстарды (бұдан әрі – АҚЖШЖ) орындайды.

3. АҚЖШЖ орындау үшін әскери бөлімдерді қолдануды Қазақстан Республикасының Төтенше жағдайлар министрі айқындайды.

Қойылған міндеттерді ойдағыдай шешуге қол жеткізіледі:

мақсаты бойынша іс-қимылдарға үнемі дайындық арқылы;

жағдайды жан-жақты білу және іс-әрекетке уақтылы шешім қабылдау арқылы;

жұмыстың маңызды учаскелеріне (объектілеріне) негізгі күш-жігерді шебер шоғырландыру арқылы;

барлық күштер мен құралдардың нақты өзара әрекеттесуі және тапсырмаларды орындау барысында олармен шебер қолдану арқылы;

мүмкіндіктерді, құралдарды және тапсырмаларды орындау тәсілдерін толық пайдалану арқылы;

міндеттерді орындау мүддесінде күштер әрекеттерінің үздіксіздігін қамтамасыз ету арқылы;

үздіксіз басқаруды ұйымдастыру және қолдау арқылы;

тапсырмаларды орындауда икемсіздік көрсету арқылы;

іс-әрекеттерді жан-жақты қамтамасыз ету арқылы;

әрі қарай әрекет ету қабілетін тез қалпына келтіру арқылы.

4. Әскери бөлімдер азаматтық қорғаудың мемлекеттік жүйесі күштері топтамасының бірінші және екінші эшелонында әрекет етеді немесе резервте болады. Бірінші эшелон ТЖ аймақтарында, сондай-ақ зардап шеккендердің ең көп жиналатын орындарында АҚЖШЖ-ды өрістетуге және жүргізуге, екінші эшелон АҚЖШЖ-дың күш-жігерін арттыруға және майданын кеңейтуге, сондай-ақ бірінші эшелон бөлімшелерін ауыстыруға арналған. Кенеттен туындайтын міндеттерді шешу, күш-жігерді арттыру, күштер мен құралдарды ауыстыру, күш-жігерді жұмыстың жаңа учаскелеріне ауыстыру үшін резерв құрылады. Әскери бөлім резервінің құрамына батальон бөлінеді, батальон резервін күшейту бөлімшелері бар рота құрайды.

Толық құрамда әскери бөлім бүкіл АҚЖШЖ кешенін төрт учаскеде, батальон екі учаскеде орындайды. Ауысымдық жұмыс ұйымдастырылады, ауысымдардың саны мен құрамы қойылған міндетке және жедел жағдай деректеріне сәйкес айқындалады.

5. АҚЖШЖ орындау үшін әскери бөлімді қолдану туралы мәліметтер, орындалған жұмыстардың көлемі, қойылған міндеттерді орындау мерзімдері, зардап шеккендердің, құтқарылғандардың, санитарлық және қайтарымсыз шығындардың саны әскери

бөлімнің штабымен есепке алынуға тиіс, ол үшін командалық пунктте жедел жағдайды, әскери бөлім бөлімшелерінің іс-қимылдарын есепке алу, хабарламаларды алу және жіберу журналдары жүргізіледі.

2-тарау. Әскери бөлім командирі мен штабының жұмыс негіздері

6. Әскери бөлімді басқару әскери бөлім командирі мен штабының бөлімшелердің іс-әрекетке дайындықта әркез болудағы, тапсырма алған кезде олардың іс-қимылдарын ұйымдастырудағы және қойылған міндетті орындау кезінде бөлімшелердің іс-қимылдарына басшылық етудегі мақсатты қызметінен тұрады.

7. Әскери бөлімнің командирі өзіне бағынысты бөлімшелерді олардың дұрыс қолданылуын және қойылған міндеттердің белгіленген мерзімде сәтті орындалуын ескере отырып, іс-қимылдарға дайындайды, іс-қимылдарға уақтылы шешім қабылдайды, бағынысты бөлімшелерге міндеттер қояды, жоспарлауды, өзара іс-қимылды және жан-жақты қамтамасыз етуді ұйымдастырады және оларды басқарады, қойылған міндеттерді орындауға табандылықпен қол жеткізеді.

8. Әскери бөлім командирі бөлімшелерді жеке және штаб арқылы, сондай-ақ өзінің орынбасарлары мен қызмет бастықтары арқылы басқарады.

9. Штаб бөлімшелердің негізгі басқару органы болып табылады. Ол өз жұмысын әскери бөлім командирінің шешімі мен нұсқаулары, сондай-ақ жоғары тұрған басқару органының өкімдері негізінде жүзеге асырады.

Штабқа келесі міндеттер жүктеледі:

бөлімшелердің қойылған міндеттерді орындауға жоғары дайындығын қамтамасыз ету;

қоршаған орта деректерін үздіксіз табу, жинау, зерттеу және бағалау;

негізделген шешімдер қабылдау үшін әскери бөлім командиріне қажетті есептер мен ұсыныстарды дайындау, бөлімшелердің іс-қимылдарын жоспарлау;

міндеттерді бөлімшелерге уақтылы жеткізу, шешімдерді, бұйрықтар мен өкімдерді ресімдеу, міндеттерді орындау барысында өзара іс-қимылды ұйымдастыру және оны қолдау жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

бөлімшелерді жан-жақты қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру және жүзеге асыру;

коменданттық қызметті ұйымдастыру;

бөлімшелердің қойылған міндеттерді орындауын бақылау;

жеке құрамның, қару-жарақтың, техниканың, оқ-дәрілердің, жанғыш және материалдық құралдардың есебін жүргізу;

бағынысты бөлімшелерді жеке құраммен, қару-жарақпен жасақтау, материалдық құралдармен толықтыру, сондай-ақ жеке құрамның сәулелену дозаларын есепке алуды жүргізу;

Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Азаматтық қорғаныс және әскери бөлімдер комитетінің төрағасына жедел жағдай және қабылданған шешімдер туралы уақтылы баяндама;

қол астындағы командирлер мен штабтарды, өзара іс-қимыл жасайтын бөлімшелерді жағдайдың өзгеруі туралы хабардар ету;

әскери бөлімнің бөлімшелерін басқару, оның орнықтылығы мен үздіксіздігін қамтамасыз ететін жағдайлар жасау;

мақсаты бойынша тапсырмаларды орындау кезінде өзара әрекеттесуді ұйымдастыру ;

іс-қимыл тәжірибесін зерделеу, жинақтау және бағынысты бөлімшелерге жеткізу;

бөлімшелерді алдағы іс-қимылдар ауданының топографиялық карталарымен (фотосуреттермен, қала жоспарларымен, сондай-ақ радиациялық, химиялық, жарылыс қаупі бар объектілермен) қамтамасыз ету.

10. Штаб бастығы-әскери бөлім командирінің бірінші орынбасары (бұдан әрі-штаб бастығы) бөлімшелерді үздіксіз басқаруды, штабты мақсаты бойынша іс-қимылдарға дайындауды және арнайы қамтамасыз ету іс-шараларын орындауды ұйымдастырады және қолдайды. Ол штаб жұмысының негізгі ұйымдастырушысы болып табылады, әскери бөлім командирінің орынбасарларының, қызмет бастықтарының жұмысын жеке өзі келіседі, алынған міндет пен жағдай туралы хабардар етеді, сондай-ақ бағынысты бөлімшелерге шешім қабылдау және алдын ала өкімдер дайындау үшін әскери бөлім командиріне қажетті деректерді дайындау тәртібі мен мерзімдерін айқындайды.

Штаб бастығы жедел жағдайды үнемі бақылауды жүзеге асырады, оның мүмкін болатын өзгерістерін болжайды және әскери бөлім командиріне одан туындайтын қорытындылар мен өз ұсыныстарын шешімге баяндайды.

Штаб бастығы әскери бөлім командиріне бағынысты адамдарға оның атынан бұйрықтар мен өкімдер беруге құқылы.

11. Әскери бөлім командирінің орынбасарлары, қызмет бастықтары тиісті қызметтердің, тікелей бағынысты бөлімшелердің әзірлігін және олардың міндеттерді ойдағыдай орындауын, сондай-ақ қамтамасыз етудің тиісті түрлерінің орындалуын және тұрақты басқаруды қамтамасыз етеді.

12. Әскери бөлім командирі мен штабының міндеттерді дайындау және орындау барысында бөлімшелерді басқару жөніндегі жұмыс әдістері қалыптасқан жағдайға, қойылған міндеттердің сипатына және уақыттың болуына байланысты.

Әскери бөлімдегі іс-қимылдарға дайындық мыналарды қамтитын тапсырманы алудан басталады:

іс-қимылдарды ұйымдастыру (шешім қабылдау, бөлімшелерге міндеттер қою, барлау, өзара іс-қимылды ұйымдастыру, жан-жақты қамтамасыз ету және басқару, іс-қимылдарды жоспарлау);

әскери бөлімді міндеттерді орындауға дайындау;

әскери бөлімнің құрылысы;

әскери бөлім командирінің, оның орынбасарларының, штабтың, бағынысты бөлімшелердегі қызмет бастықтарының практикалық жұмысы және басқа да іс-шаралар

Іс-әрекеттерді дайындау және орындау кезінде дәйекті және параллель жұмыс әдістері, сондай-ақ олардың комбинациясы қолданылады:

1) дәйекті жұмыс әдісі іс-әрекетке дайындалуға жеткілікті уақыт болған кезде қолданылады және аға бастықтың бұйрығы немесе өкімі негізінде жүзеге асырылады. Бұл әдіс алдағы әрекеттерге алдын ала дайындық кезінде негізгі болып табылады.

Бұйрықты (өкімді) ала отырып, әскери бөлімнің командирі тапсырманы түсінеді, бөлімшелерді алынған тапсырманы орындауға дайындау үшін жүргізілуі тиіс іс-шараларды айқындайды, уақыт есебін жүргізеді (бекітеді), жеке өзі немесе штаб бастығы арқылы өзінің орынбасарларын, қызмет бастықтарын, бөлімше командирлерін алдағы іс-қимылдар туралы бағдарлайды, барлауды ұйымдастыру бойынша, уақыт туралы нұсқаулар береді және жергілікті жерде жұмыс істеу және шешім қабылдау үшін қажетті деректерді дайындау тәртібімен жағдайды бағалайды, шешім қабылдайды, оны аға бастыққа баяндайды, барлау жүргізеді, бұйрық береді, өзара іс-қимылды ұйымдастырады және іс-қимылды қамтамасыз ету және басқаруды ұйымдастыру жөнінде нұсқаулар береді, бөлімшелердің іс-әрекетке тікелей дайындығына басшылық жасайды және белгіленген уақытта аға бастыққа тапсырманы орындауға дайындығы туралы баяндайды;

2) параллель жұмыс әдісі іс-әрекеттерді дайындаудың шектеулі мерзімдерінде қолданылады, төменгі буындардағы іс-әрекеттерді ұйымдастыру аға бастық іс-қимыл жоспарын анықтағаннан кейін бірден басталады және оларға берілген алдын-ала бұйрықтар негізінде қатар жүзеге асырылады. Бұл әдіс АҚЖШЖ ұйымдастыруда негізгі болып табылады.

Алдын ала өкім алғаннан кейін әскери бөлім командирінің іс-қимылдарды ұйымдастыру жөніндегі жұмысы бастапқыда дәйекті жұмыс әдісімен бірдей ретпен жүргізіледі. Әскери бөлімнің командирі іс-қимылдың мақсатын айқындайды, оны аға бастыққа баяндайды және өзінің орынбасарлары мен қызмет бастықтарына жеткізеді, бөлімше командирлеріне алдын ала өкімдер береді, өзара іс-қимылды, жан-жақты қамтамасыз етуді және басқаруды ұйымдастыру жөнінде нұсқаулар береді.

Бұйрық немесе өкім алғаннан кейін әскери бөлімнің командирі карта бойынша шешім қабылдауды аяқтайды, бұйрық береді, барлау жүргізеді, бөлімшелерге шешім мен міндеттерді нақтылайды, өзара іс-қимылды ұйымдастырады, іс-қимылды қамтамасыз етуді, басқару мен бақылауды ұйымдастырудың негізгі мәселелері бойынша нұсқаулар береді, содан кейін бөлімшелердің іс-әрекетке тікелей дайындығына басшылық жасайды және белгіленген уақытта аға бастыққа қойылған міндетті орындауға дайындығы туралы баяндайды.

Шектеулі уақыт кезінде іс-қимылдарды ұйымдастыру жергілікті жердің картасы немесе макеті бойынша жүзеге асырылады, барлау жүргізу, өз шешімін, міндеттерін нақтылау және жергілікті жерде өзара іс-қимылды ұйымдастыру үшін мүмкіндік іздестіріледі.

Жұмыс әдісіне қарамастан, әскери бөлімнің командирі өз жұмысын үздіксіз басқаруды, уақтылы шешім қабылдауды және міндеттерді қоюды ескере отырып ұйымдастырады, уақыттың көп бөлігі бағыныштыларға тапсырманы орындауға дайындалуға беріледі.

13. Тапсырманы түсіне отырып, әскери бөлім командирі алдағы іс-қимылдардың мақсатын, аға бастықтың идеясын, міндетін, күштер тобындағы өз бөлімшесінің орнын және АҚЖШЖ жүргізу кезіндегі рөлін, өзара іс-қимыл бөлімшелерінің міндеттерін, өзара іс-қимыл тәртібін, сондай-ақ тапсырманы орындауға дайындық мерзімдерін айқындайды.

14. Жағдайды бағалау алдағы іс-қимылдар мен ТЖ аудандарын бағалауды, өз бөлімшелерін бағалауды, сондай-ақ ауа-райының жай-күйін, жыл мен тәулік уақытын және тапсырманы орындауға әсер ететін басқа да факторларды қамтиды:

1) алдағы іс-қимылдар ауданын бағалау кезінде жергілікті жердің сипаты, оның апат салдарынан өзгеруі, гидрометеорологиялық және климаттық жағдайлар және олардың бөлімшелердің алдағы іс-әрекеттеріне әсері зерделенеді;

2) ТЖ бағалау кезінде ТЖ сипаты, оның жағымсыз факторлары, ықтимал зардаптары, ТЖ аймағында жылжыту жолдарындағы қирау, өрт және зақымдану сипаты; радиоактивті, химиялық, биологиялық ластанудың болуы; алдағы жұмыс түрлері және олардың болжамды көлемі талданады;

3) өз бөлімшелерін бағалау кезінде олардың құрамы, жағдайы мен қамтамасыз етілуі, мүмкіндіктері, іс-әрекетке дайындығы және басқару жүйесі талданады;

4) жыл мезгілі мен тәулік уақытын бағалау кезінде олардың іс қимылдарды күштер мен құралдарды ұйымдастыруға әсері зерттеледі.

Жағдайдың әр элементі үшін шешімнің негізін құрайтын қорытындылар жасалады.

15. Әскери бөлім командирі шешімді міндеттерді нақтылау, жағдайды бағалау және жүргізілген есептеулер негізінде қабылдайды.

Шешімде әскери бөлімнің командирі іс-қимылдар ниетін, бөлімшелер мен берілген құралымдарға (бөлімшелерге) берілген міндеттерді, өзара іс-қимылдың негізгі мәселелерін, басқаруды ұйымдастыруды, қамтамасыз ету түрлері бойынша міндеттерді айқындайды.

Шешімнің негізі іс-әрекеттің мақсаты болып табылады, онда мыналар анықталады:

негізгі күш-жігерді шоғырландыру аудандары (учаскелері, объектілері);

тапсырманы орындау реттілігі (кезеңдері) және тәсілдері;

әскери бөлімді құру тәртібі;

күштер мен күшейту құралдарын бөлу;

эшелондағы ауысымдардың саны мен құрамы.

Шешім картада (жоспарда) қысқаша түсіндірме жазбамен ресімделеді, кейіннен шешім жергілікті жерде нақтыланады, ол үшін барлау ұйымдастырылады.

16. Барлау барысында мыналар зерттеледі және нақтыланады:

іс-қимыл ауданына ұсыну маршруттары және бастапқы шекара (пункт);

ұсыну маршруттарын дайындау бойынша жұмыстарды жүргізудің сипаты мен тәртібі; жұмыстардың учаскелері (объектілері) және оларға жақындау жолдары;

баспаналар, халықтың тіршілігін қамтамасыз ету жүйелерінің құрылыстарының орналасуы;

қозғалыс маршруттарында және жұмыс учаскелерінде (объектілерінде) қирау, зақымдану, үйінділер мен өрттердің сипаты;

аумақты жұқтырудың (ластанудың) болуы және сипаты;

бөлімшелердің міндеттері;

олардың бірінші тәуліктегі іс-әрекеттері және өзара іс-қимыл тәртібі; радиациялық және химиялық қауіпті объектілерде қорғау құралдарының, газсыздандырғыш, дезактивациялаушы заттардың, өрттерді сөндіруге арналған судың болуы, бөлімшелерді арнайы өңдеуге және құрылыстарды, жергілікті учаскелерді газсыздандыру (дезактивациялау);

аға бастықтың басқару пунктін, сондай-ақ әскери бөлімнің, берілген және өзара іс-қимыл жасайтын бөлімшелер мен құралымдардың басқару пункттерін өрістету орындары;

арнайы өңдеу пункттері мен медициналық бөлімшелерді орналастыру, өткелдерді бағыттау орындары;

қорғаныс құрылыстары мен қарапайым баспана салу, жол құрылыстарын қалпына келтіру үшін жергілікті құрылыс материалдарының болуы.

Барлау аяқталғаннан кейін әскери бөлімнің командирі шешімді нақтылайды, жоспарланатын құжаттарға қажетті толықтырулар мен өзгерістер енгізу туралы нұсқаулар береді.

17. Бағынысты бөлімшелер үшін міндеттер командирдің жеке өзі немесе штаб арқылы, сондай-ақ өзінің орынбасарлары мен қызмет бастықтары арқылы беретін бұйрықтары мен өкімдері арқылы жеткізіледі. Әскери бөлім командирі ауызша берген барлық бұйрықтар мен өкімдерді штаб жазбаша ресімдейді.

18. Бағынысты бөлімшелерге ТЖ аймақтарындағы іс - қимылдарға міндеттер өз учаскелерінде АҚЖШЖ кешенінің толық орындалуын ескере отырып қойылады: әскери бөлімде - іс-қимылдың әрбір тәулігіне; батальонда-жұмыс істейтін бөлімшелерді ауыстырған кезде. Сонымен қатар, бағыныштыларға жағдай күрт өзгерген кезде және жаңа тапсырманы алған кезде тапсырмалар дереу қойылады.

Бірінші кезекте міндеттер негізгі міндеттерді шешетін және басқалардан бұрын әрекет ете бастайтын бөлімшелерге жеткізіледі. Бұйрықтар мен өкімдерді, оның ішінде техникалық байланыс құралдары бойынша берілген өкімдерді алу дереу расталады.

19. Бұйрықта мыналар көрсетіледі:

бірінші тармақта-жағдайды бағалаудан қысқаша тұжырымдар; екінші тармақта - әскери бөлімнің міндеті; үшінші тармақта-аға бастықтың күшімен әскери бөлімнің мүддесі үшін орындалатын міндеттер, сондай-ақ көршілердің міндеттері; төртінші тармақта - іс-әрекеттің мақсаты;

бесінші тармақта – "БҰЙЫРАМЫН" деген сөзден кейін міндеттер қойылады: бірінші эшелонның (бірінші ауысымның) бөлімшелеріне; екінші эшелонның (екінші ауысымның) бөлімшелеріне; дербес міндеттерді орындайтын берілген бөлімшелер мен құралымдарға; резервке;

алтыншы пунктте-медициналық бөлімшелердің (медициналық пункттердің) және емдеу мекемелерінің орналасқан орындары, зардап шеккендерді эвакуациялау жолдары мен тәртібі;

жетінші тармақта-бөлімшелердің міндеттерді орындауға дайындық уақыты;

сегізінші тармақта-басқару пункттерін орналастыру орындары мен уақыты және оларды ауыстыру бағыттары.

Өкімде мыналар көрсетіледі:

жағдайды бағалаудың қысқаша қорытындылары;

бөлімшенің міндеті;

аға бастықтың күшімен бөлімше мүддесінде орындалатын жұмыстар; әрекетке дайындық уақыты.

Қажет болған жағдайда онда әскери бөлімнің, өзара іс-қимыл жасайтын бөлімшелердің міндеттері және басқа да деректер көрсетіледі.

Алдын ала өкімде мыналар көрсетіледі:

жағдай туралы мәліметтер;

орындауға дайын болу керек болжамды тапсырма;

әрекетке дайындық уақыты;

тапсырманы орындауға дайындық бойынша негізгі іс-шаралар;

тапсырмаларды жеткізу уақыты мен тәсілдері және тапсырманы нақтылауға мүмкіндік беретін деректер.

20. Өзара іс-қимыл міндеттер мен оларды орындау тәсілдері, шекаралары, жұмыс учаскелері және уақыты бойынша ұйымдастырылады. Өзара іс-қимылды ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі барлық командирлердің (бастықтардың) іс-қимылдардың жалпы мақсатын, міндеттері мен оларды орындау тәсілдерін бірыңғай түсінуіне қол жеткізеді, ТЖ аймағындағы жағдайдың сипатына қарай олардың іс-әрекеттерін белгілейді және келіседі, сондай-ақ хабарлау, басқару және өзара іс-қимыл сигналдарын көрсетеді.

21. Шектеулі уақыт жағдайында өзара іс-қимылды ұйымдастыру әскери бөлім командирінің нұсқау әдісімен, ал жеткілікті уақыт жағдайында штаттық және берілген бөлімшелер мен құралымдар командирлерінің тапсырмалар, орындау тәсілдері, шептер (объектілер) және уақыт бойынша өз күштері мен құралдарының жоспарланған іс-қимылдарын дәйекті іске асыра отырып баяндау әдісімен жүзеге асырылады.

Өзара іс-қимылды ұйымдастыра отырып, әскери бөлімнің командирі іс-қимыл ауданына ұсыну тәртібін; бөлімшелер мен құралымдардың бастапқы шекарадан (пункттен) өту уақытын; қозғалыс маршруттарындағы өрт, жұқтыру, үйінділер және басқа да кедергілер аймақтарын еңсеру тәртібін; әскери бөлімнің іс-қимыл ауданындағы аға бастықтың күшімен шешілетін міндеттерді; қарамағындағы аға бастықтың басқару пункттерін орналастыру орындарын көрсетеді. және өзара іс-қимыл жасайтын бөлімшелер мен құралымдарды ұйымдастыру тәртібі; байланыс ұйымдастыру және ақпарат беру тәртібі; жағдай күрт өзгерген кездегі іс-қимыл тәртібі; басқару сигналдары, өзара іс-қимыл, ескертулер және олар бойынша іс-қимыл тәртібіне көрсетеді.

22. Әскери бөлім командирінің, оның орынбасарларының, штабтың, бағынысты бөлімшелердегі қызмет бастықтарының практикалық жұмысы олардың іс-қимылдарға уақтылы және толық дайындығы мақсатында жүргізіледі.

Бақылауға басқару жүйесінің дайындығы; бөлімшелердің бұйрықтар мен өкімдерді уақтылы алуы: қойылған міндеттерді білуі және дұрыс түсінуі; қарамағындағылар қабылдаған шешімдердің іс-қимыл жоспарына және қойылған міндеттерге сәйкестігі; бөлімшелердің іс-әрекетке дайындық жөніндегі іс-шараларды уақтылы және сапалы орындауы және олардың міндеттерді орындауға дайындығы; өзара іс-қимыл мен басқаруды ұйымдастыру; бөлімшелердің іс-қимылдарын қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу; қарамағындағыларды барлық қажетті заттармен қамтамасыз етуге көмек көрсету; анықталған кемшіліктерді сол жерде жою жатады.

23. Басқаруды ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі: басқару пункттерін өрістетуге орындары мен уақытын, оларды ауыстыру тәртібін, басқару пункттері бойынша негізгі лауазымды адамдардың есебін; ол бұзылған жағдайда басқаруды қалпына келтіру жөніндегі іс-шараларды айқындайды.

3-тарау. Әскери бөлімдердің жүріп-тұру тәртібі

24. Әскери бөлімнің қозғалысы АҚЖШЖ жүргізу үшін қажетті күш топтарын құру мақсатында жүргізіледі.

Әскери бөлім өз жүрісімен (шеруімен) жүріп-тұрады, теміржол, теңіз, ішкі су, әуе көлігімен тасымалданады немесе аралас тәсілмен қозғалады.

Әскери бөлімнің қозғалысы жоғары қарқынмен және ұйымдасқан түрде орындалады. Кез келген жүріп-тұру жағдайында әскери бөлімнің бөлімшелері

көрсетілген аудандарға нақты белгіленген уақытта, толық құрамда және қойылған міндетті дереу орындауға дайындықта келеді.

Әскери бөлімнің қозғалысының негізгі тәсілі-шеру.

25. Шеру-белгіленген ауданға (шекараға) уақтылы шығу мақсатында штаттық және берілген көлік құралдарында жолдармен және бағаналы жолдармен бағандарда қойылған міндетті орындауға толық дайындықта бөлімшелердің ұйымдастырылған қозғалысы.

Шеру кезінде шынжыр табанды техника, сондай-ақ аз жүріс қоры бар техника колонналардың құрамына кіретін тралдары бар тартқыштарда тасымалданады.

Әскери бөлімнің тәуліктік ауысу шамасы: аралас колонналар үшін - 300 километрге дейін, автомобиль колонналары үшін - 500 километрге дейін. Тоқтауларға кететін уақытты есептемегенде қозғалыстың орташа жылдамдығы: аралас бағандар үшін сағатына 30-40 километр, автомобиль бағандары үшін сағатына 40-60 километр және одан да көп.

Қиын жерлерде және қолайсыз жағдайларда орташа жылдамдық сағатына 20 шақырымға дейін азаяды, ал тәуліктік ауысу мөлшері 150-200 шақырымды құрайды.

Барлық жағдайларда шеру қозғалыс қауіпсіздігін қамтамасыз ететін қолда бар жағдайлар үшін ең жоғары жылдамдықпен орындалады.

26. Әскери бөлімде ТЖ аймағына шеру жасау үшін бір-екі және одан да көп маршруттар тағайындалады, олардың біреуі қосалқы маршруттарға тағайындалады. Батальон бір маршрут бойынша жорық жасайды.

27. Шеруді уақтылы және ұйымдасқан түрде бастау және жасау үшін бастапқы шекара (пункт) және реттеуші шептер (пункттер) олардың баған бастарымен өту уақытын көрсете отырып тағайындалады. Бастапқы шекараны (пунктті) алып тастау бөлімшелердің колонналарын орналасқан ауданнан тарту мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Реттеу шептері (пункттері) қозғалыстың 3-4 сағатынан кейін тағайындалады.

Техниканың жай-күйін, оған техникалық қызмет көрсетуді, жеке құрамның тамағын және демалысын тексеру үшін тоқтаулар, сондай-ақ күндізгі (түнгі) демалыс аудандары тағайындалады.

28. Тоқтаулар 3-4 сағаттық қозғалыстан кейін, ұзақтығы 1 сағатқа дейін және бір тоқтау тәуліктік ауысудың екінші жартысында 2 сағатқа дейін тағайындалады. Әрбір тәуліктік өткелдің соңында күндізгі (түнгі) демалыс аудандары тағайындалады, ал ұзақ қашықтыққа шеру кезінде әрбір үш-бес тәуліктік өткел арқылы қажет болған жағдайда тәуліктік демалыс тағайындалады.

29. Шеру жасау шарттарына байланысты әскери бөлімнің жорық тәртібіне жорық күзеті, қозғалысты қамтамасыз ету жасағы, бас күштер колоннасы, техникалық қамтамасыз ету және тыл бөлімшелерінің колоннасы кіреді.

Қозғалысты қамтамасыз ету отряды әрбір маршрутқа тағайындалады және көрсетілген маршрут бойынша жүріп, алдын ала ұсынылады, ол шерудің инженерлік қамтамасыз ету міндеттерін орындайды.

Негізгі күштердің бағанасы тереңдігі бойынша батальон бағандарына бөлінеді. Батальондар арасындағы қашықтық 2-3 шақырымға белгіленеді. Батальон бір бағанмен жорық жасайды. Роталар (взводтар) мен машиналар арасындағы қашықтық - 25-50 метр.

Қозғалыс маршруттары мен демалыс аудандарын барлау үшін алдын ала барлау топтары жіберіледі, олардың құрамына штаб пен қызметтердің офицерлері, сондай-ақ бөлімшелердің өкілдері кіреді.

Техникалық қамтамасыз ету және тыл бөлімшелерінің колоннасы әскери бөлімнің негізгі күштерінің артында, 2-3 шақырым қашықтықта, ал батальонда - батальон колоннасының құрамында дербес қозғалады.

Қозғалыс ыңғайлылығын, қозғалыстың жоғары жылдамдығына қол жеткізуді, жеке құрам күштерінің ең аз кернеуін және техниканы сақтауды ескере отырып, бөлімшелер арасында қысқартылған қашықтықтарда кемпинг тәртібін құруға жол беріледі. Шынжыр табанды машиналар үшін жеке қозғалыс бағыты тағайындалады.

30. Шерудің басталуына дейін және оның барысында жолдардың, Көпірлер мен өткелдердің жай-күйін анықтау, бағаналы жолдарды салу бағытын нақтылау, тосқауылдарды, су басуды, өрттерді анықтау және оларды айналып өту жолдарын табу үшін қозғалыс маршруттары мен жер бедерін барлау ұйымдастырылады және жүргізіледі.

31. Шеруге дайындық кезінде техникаға техникалық қызмет көрсету жүргізіледі және оның жүру қорын ұлғайту шаралары қабылданады; материалдық құралдардың қорлары белгіленген нормаларға дейін толықтырылады, машиналарда жанар-жағармай материалдарының қосымша қорлары құрылады. Әскери-техникалық мүліктің қорлары шеру барысында қару-жарақ пен техникаға қызмет көрсету және жөндеу жөніндегі жұмыстар және тағайындалған ауданға келгеннен кейін оны бөлімшелерге беруге уақыт жұмсамай қамтамасыз етілетіндей етіп эшелондалады.

Ақаулы техника шеруге жіберілмейді.

32. Шеруді ұйымдастыра отырып, тапсырманы түсінгеннен кейін әскери бөлімнің командирі өз нұсқауларында коменданттық қызметті ұйымдастырудың күштерін, құралдары мен тәртібін, барлау топтарының санын, құрамы мен міндеттерін (егер олар жіберілсе) қосымша айқындайды.

Шеруге шешім қабылдай отырып, әскери бөлімнің командирі жоспарда жорық тәртібін құруды және күштер мен құралдарды бағандар бойынша бөлуді, құрамын, маршруттарын (маршрутын) және қозғалыстың орташа жылдамдығын, реттеудің

бастапқы шекарасын (пунктін) және шептерін (пункттерін); бірінші тәуліктік өтуге тоқтаулардың саны мен ұзақтығын; шеруде коменданттық қызметті ұйымдастыруды; шерудің басталу және аяқталу уақытын айқындайды.

Ұзақ қашықтыққа шеруді ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі тәуліктік өтулердің саны мен мөлшерін, әрбір өткелдегі маршруттардың санын, бөлімшелердің күндізгі (түнгі), тәуліктік демалу аудандарын және оларда болу уақытын айқындайды.

33. Бұйрықта шеруге міндеттерді қою кезінде әскери бөлімнің командирі мыналарды көрсетеді:

қозғалысты қамтамасыз ету отряды - құрамы, міндеті, қозғалыс бағыты, жорық тәртібіндегі орны және бастапқы пункттің өту уақыты;

бөлімшелерге - күшейту құралдары, қозғалыс маршруттары, жорық тәртібіндегі орын, шоғырлану (демалу) ауданы және келу уақыты, тоқтау орындары мен уақыты, маршруттың залалданған учаскелерін еңсеру тәртібі, бастапқы шекара (пункт), реттеу шептері (пункттері) және олардың өту уақыты;

техникалық қамтамасыз ету және тыл бөлімшелеріне - қозғалыс маршруттары, жорық тәртібіндегі орын, дисперсия (демалу) ауданы және оған келу уақыты, тоқтау орындары мен уақыты, бастапқы пункт пен реттеу пункттерінің өту уақыты.

Біріктірілген қозғалыс кезінде бөлімшелердің шеруге және тасымалдауға арналған міндеттері бір бұйрықта көрсетіледі.

Ұзақ қашықтыққа шеру кезінде бөлімшелерге міндеттер бірінші тәуліктік ауысуға қойылады, ал әрбір келесі ауысуға олар демалыс ауданында жеткізіледі.

Штаб барлық жағдайларда әскери бөлім командирі қабылдаған шешімді ресімдейді, шеруге бұйрық (өкім), қамтамасыз ету түрлері бойынша өкімдер дайындайды және оларды қарамағындағыларға жеткізеді, бөлімшелердің шеруге дайындалуын бақылауды жүзеге асырады, коменданттық қызмет пен басқаруды ұйымдастырады, барлауды жібереді және жорық күзетінің, қозғалысты қамтамасыз ету отрядтарының және бас күштердің уақтылы бастапқы шекараға (тармаққа) шығуын қадағалайды.

34. Шерудегі бөлімшелер белгіленген тәртіпті, қозғалыс жылдамдығын, қашықтықты, қауіпсіздік шараларын қатаң сақтайды. Бағандар жолдың оң жағымен қозғалады, ал оның сол жағы басып озу және қарсы қозғалыс үшін бос қалады. Бір бағанды екіншісін басып озу тек әскери бөлім командирінің рұқсатымен жүзеге асырылады, бұл жағдайда басып озатын баған жолдың оң жағында немесе жол жиегінің оң жағында тоқтайды.

Колонна тар жерлер мен көпірлерден ең жоғары жылдамдықпен тоқтаусыз өтеді. Колонналардың көпірлер мен темір жол өткелдері бойынша қозғалысы кезінде қозғалыс қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылданады. Тоқтаған жерлерде колонналардың құрылысы бұзылмайды: бөлімшелер арасында бұрын

белгіленген қашықтықтар сақталады; бөлімшелер бағаналарындағы машиналар жолдың оң жақ жиегінде бір-бірінен 10 метрден жақын емес немесе командир белгілеген қашықтықта тоқтайды.

Демалыс аудандарында бөлімшелер жолдан шығып, өздеріне тағайындалған аудандарда батальонмен, қозғалысқа тұрақты дайындық пен бағананы созуға аз уақытты жұмсауды қамтамасыз ететін тәртіппен орналастырылады.

Тоқтаған жерде жорық күзеті тактикалық тұрғыдан тиімді шекараларда тоқтайды және өз міндетін орындауды жалғастырады. Демалыс бөлімшелері тоқтаған кезде жорық күзеті күзет міндетін орындайды немесе басқа күзетпен ауыстырылады.

35. Шерудің инженерлік қамтамасыз етуі мыналарды қамтиды:

қозғалыс маршруттарындағы жергілікті жерді инженерлік барлау;

су тосқауылдары арқылы өтетін жолдар мен өткелдерді дайындау және күтіп ұстау;

тоқтау, демалыс және шоғырлану аудандарын жабдықтау;

аудандар (учаскелер) бөлімшелерінің қиратуларды, тосқауылдарды, өрттерді, су басуды және табиғи тосқауылдарды еңсеруін қамтамасыз ету.

Шеруде инженерлік барлауды инженерлік-техникалық бөлімшелер, сондай-ақ қозғалысты қамтамасыз ету отрядтары жүргізеді.

36. Шеруде радиациялық, химиялық және биологиялық қорғаныс мыналарды қамтиды:

қозғалыс маршруттары мен демалыс аудандарын радиациялық, химиялық және спецификалық емес биологиялық барлау;

жеке және ұжымдық қорғаныс құралдарын уақтылы және шебер пайдалану;

инфекция аймақтарынан шыққаннан кейін жеке құрамды, жабдықты, техниканы және материалдық құралдарды радиациялық және химиялық бақылау;

бөлімшелерді, жабдықтарды, техниканы арнайы өңдеу, жергілікті жер учаскелерін, жолдар мен құрылыстарды залалсыздандыру және дезинфекциялау;

радиоактивті, химиялық және биологиялық ластану туралы ескерту.

37. Шеруде радиациялық, химиялық және спецификалық емес биологиялық барлауды шеру күзеті, барлау бөлімшелері және негізгі күштер жүргізеді. Шеруде радиациялық, химиялық, биологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық жағдай туралы деректерді әскери бөлімнің штабы жоғары тұрған штабтардан да алады.

38. Шерудің техникалық және тылдық қамтамасыз етілуіне мыналар кіреді:

техникаға қызмет көрсету, жөндеу, жол қорын ұлғайту жөніндегі іс-шаралар;

материалдық құралдардың қорларын белгіленген нормаларға дейін толықтыру, машиналарда жанармайдың қосымша қорларын құру;

шығыстар нормаларын, алу көлемін, тасымалдау тәртібін және қозғалатын техниканы материалдық-техникалық құралдармен қамтамасыз етуді айқындау.

Материалдық-техникалық құралдардың қорлары автокөлікке жүктеледі және оларды алуға кететін уақыттың ең аз шығыны есебімен эшелондалады.

Экипаждарға (жүргізушілерге) істен шыққан машиналарды жөндеуге, оларды эвакуациялауға және жанармай құюға, сондай-ақ әскери бөлімнің жеке құрамына медициналық көмек көрсету үшін, құрамына жөндеу және эвакуациялау құралдары, медициналық персонал, сондай-ақ техникалық мүлкі мен жанармайы бар машиналар бөлінетін колонналардың жабылуы ұйымдастырылады.

Шеруде азық-түлік қорын толықтыру және қабылдау демалыс (жанармай құю) аудандарында жүргізіледі.

39. Шеруде бөлімшелерді басқаруды әскери бөлімнің командирі командалық пункттен жүзеге асырады, оның құрамы мен жүру орны маршруттардың жай-күйіне, алынған міндет пен жағдайға байланысты айқындалады. Әскери бөлімнің командалық пункті екі бағыт бойынша ұсынылған кезде жорық бағандарының бірін басқарады.

Шеруде бөлімшелерді басқару белгіленген сигналдармен жүзеге асырылады. Шерудегі байланыс радио арқылы қысқа сигналдармен, сондай-ақ жылжымалы және сигнал беру құралдарымен қамтамасыз етіледі. Баған бойынша берілетін сигналдарды бақылау үшін әрбір машинада бақылаушылар тағайындалады.

40. Қыста шеруге дайындалу кезінде әскери бөлімнің командирі техниканы төмен температура жағдайында жұмысқа дайындауды ұйымдастырады және жеке құрамның үсіп қалуының алдын алу және машиналарды олардың өтімділігін арттыру үшін құрылғылармен қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдайды. Егер шеру терең қар жамылғысы жағдайында жасалса, жорық күзетінің құрамына аспалы жабдықтармен жарақтандырылған машиналар қосылады.

Қарлы боран немесе қатты дауыл болған кезде аға бастықтың рұқсатымен шеру тоқтатылады, мұндай жағдайларда адамдар мен машиналардың жалғыз жүруіне жол берілмейді, күзет қойылады және жеке құрамды жылыту бойынша шаралар қабылданады. Мұздың үстімен өтетін маршрутта инженерлік барлау ұйымдастырылады, айналма жолдар іздестіріледі, ал қажет болған жағдайда мұз қабатын күшейту жүргізіледі.

Кептеліп қалған машиналарға шұғыл көмек көрсету және өтімділігі жоғары машинаның қозғалысының үздіксіздігін қамтамасыз ету мақсатында бағандар бойынша біркелкі таратқан жөн.

41. Тауларда шеруге дайындық кезінде ерекше назар мыналарға аударылады:

қозғалыс маршруттарын, әсіресе қатты бұрылыстары, жолдың жоғары көтерілулері мен төмен түсулері бар учаскелерді дайындау;

ықтимал үйінділер, шөгінділер, көшкіндер учаскелерін және оларды айналып өту орындарын анықтау;

өзендер мен каньондар арқылы өтетін өткелдер мен олардың жабдықтарына арналған орындарды анықтау;

шатқалдардың, каньондардың, асулардың, туннельдердің және өзендер арқылы өткелдердің өтуі кезіндегі қозғалысты реттеу.

Асулардан, түсулерден және көтерілулерден өту кезінде қозғалыс жылдамдығы төмендейді, ал машиналар арасындағы қашықтық қозғалыс қауіпсіздігін қамтамасыз ететін шектерге дейін артады.

Маршруттардың қауіпті учаскелерінде қоршаулар мен айқын көрінетін көрсеткіштер орнатылады. Тар жерлерде, қатты бұрылыстарда, жолдың жоғары көтерілулерде және асуларда тракторлар мен ескерту белгілері, ал түнде қозғалысты реттейтін жарқыраған көрсеткіштер немесе посттар қойылады.

Тауларда бөлімшелер қиын учаскелерді еңсерудің белгіленген тәртібін қатаң орындайды. Асулар, шатқалдар, коньондар мен тау өткелдері бағаналардың құрамында тоқтаусыз өтеді. Тоқтаусыз қозғалыс мүмкін болмаған кезде күту аудандары тағайындалады және жабдықталады, онда бөлімшелер өтуге дайындалады.

42. Оңтүстік өңірлерде шеруді дайындау кезінде барлау мен қозғалыс бағыттарын белгілеуге, жоғары температура мен құмды жерлерде техниканы жұмысқа дайындауға ерекше назар аударылады. Өтпелердің шамасы қозғалыс бағытындағы су көздері мен отын қорларының болуына, сондай-ақ су мен отынды тасымалдау мүмкіндіктеріне байланысты айқындалады. Тоқтау және демалыс орындары су көздері немесе сумен жабдықтау пункттері бар аудандарда тағайындалады. Шеру алдында жеке құрам мен машиналар ең жақын су көзіне немесе сумен жабдықтау пунктіне дейін қозғалыс уақытында жеткілікті су қорларымен қамтамасыз етіледі.

43. Орманды жерлерде қозғалысты реттеу әсіресе мұқият ұйымдастырылған, реттеу бекеттері әдеттегі жағдайларға қарағанда жиі қойылады. Орман жолдары мен соқпақтарда разъездер ұйымдастырылады. Қажет болған жағдайда, жекелеген жерлерде жолдың жүріс бөлігін кеңейту жүргізіледі; өрттермен күресу және жолдарды ықтимал үйінділерден және басқа да кедергілерден тазарту жөніндегі іс-шаралар көзделеді. Қиын учаскелердің алдына тракторлар қойылады.

44. Әскери бөлімдерді тасымалдау темір жол, теңіз, ішкі су көлігімен немесе аралас тәсілмен (бір мезгілде немесе дәйекті түрде көрсетілген көлік түрлерімен) жүзеге асырылады. Бөлімшелерді ұзақ қашықтыққа жедел тасымалдау үшін әуе көлігі қолданылады.

Тасымалдауды ұйымдастыруға уақытты қысқарту үшін әскери бөлімнің штабы әр түрлі көлік түрлерімен тасымалдауға арналған әрбір эшелон үшін есеп айырысу нұсқаларын және қажетті құжаттарды, сондай-ақ техниканы бекітуге арналған құралдарды алдын ала дайындайды.

45. Темір жол, теңіз, ішкі су, әуе көлігімен тасымалдау кезінде әскери бөлімге тиеу алдында бастапқы аудан және түсірілгеннен кейін шоғырлану ауданы, сондай-ақ тиеудің (түсірудің) негізгі және қосалқы аудандары тағайындалады.

Бөлімшелердің тиеу алдында және түсіргеннен кейін орналасуы, сондай-ақ оларды тиеу және түсіру тәртібі жағдаймен, көлік құралдарының болуымен, ТЖ аймағына келу мерзімдерімен айқындалады. Тасымалдауға арналған міндеттерді ала отырып, әскери

бөлімнің штабы тасымалдауға есептерді, тиеу тәртібін, әскери эшелондардың нөмірлерін (кемелердің атауларын), тиеу орындарын, оларға жақындау жолдарын және тиеу мерзімдерін (басталуы, аяқталуы) нақтылайды.

46. Әскери бөлім командирінің тасымалдауға арналған шешімі көліктің әрбір түрі бойынша қажетті есептерді қоса бере отырып картада ресімделеді.

Өз жүрісімен шеру жасайтын және әртүрлі көлік түрлерімен тасымалданатын бөлімшелердің қозғалысына есептеулер олардың тез қосылуын ескере отырып орындалады. Көліктің әрбір түрімен тасымалдау мерзімдері бөлімшелердің шоғырлану ауданына бір мезгілде келуін ескере отырып айқындалады.

47. Тасымалдауға дайындық кезінде әскери бөлім командирі штабпен, қызмет бастықтарымен, бөлімше командирлерімен бірлесіп тиеу аудандарын (станцияларды, порттарды, айлақтарды, әуежайларды, әуеайлақтарды, алаңдарды) және бөлімшелерді тиеу жағдайларын зерделеу; бастапқы аудан мен күту аудандарын, оларға жақындау жолдары мен тиеу орындарын, сондай-ақ қозғалысты нақтылау мақсатында теміржол өткелдері арқылы барлау жүргізеді; тиеу және ұсыну жолдарын дайындау, техникалық және тылдық қамтамасыз ету, коменданттық қызмет аудандарының инженерлік жабдықтарын және тиеу кезінде бөлімшелерді басқару тәртібін айқындау.

48. Тасымалдауға арналған бұйрықта әскери бөлімнің командирі мыналарды көрсетеді:

бірінші тармақта-жағдайды бағалаудан қысқаша тұжырымдар;

екінші тармақта - әскери бөлімнің міндеті;

үшінші тармақта - тасымалдауға арналған ой;

төртінші тармақта – "бұйырамын" деген сөзден кейін бөлімшелерге міндеттер, әскери эшелондардың саны мен нөмірлері (теңіз, өзен және әуе кемелерінің атаулары), негізгі және қосалқы станциялар (порттар, айлақтар, әуеайлақтар, алаңдар) тиеу және түсіру, тиеу алдындағы бастапқы аудан, күту және жинау аудандары, маршруттар, шығу тәртібі мен уақыты осы аудандарға, тиеу орындарына және шоғырланған аудандарға, тиеу мерзімдері (басы, соңы);

бесінші тармақта - қорлардың және басқа да материалдық құралдардың мөлшері мен эшелондалуы;

алтыншы тармақта-әскери бөлімнің басқару пункттерін және олар жүретін әскери эшелондардың нөмірлерін (теңіз, өзен және әуе кемелерінің атаулары, олардың саны мен нөмірлері) тасымалдау тәртібі, сондай-ақ әскери эшелондармен және бөлімшелермен байланысты қолдау тәртібі;

жетінші тармақта - әскери бөлімнің тасымалдауға дайындық уақыты;

сегізінші тармақта-орынбасарлар, сондай-ақ бөлімнің командалық пункті кеткеннен кейін бөлімшелерді жіберу кімге жүктеледі.

49. Бөлімшелер тиеуге дереу тиеуді орындауды ескере отырып батальондық немесе роталық бағандармен шығарылады.

Жеке құрамды отырғызу және түсіру, техника мен жүктерді тиеу және түсіру қауіпсіздік шараларын сақтай отырып және көлік құралдарының бүлінуіне жол бермей, белгіленген мерзімде жүргізіледі.

Тасымалдау кезінде әскери бөлім түсіруге және шерумен әрі қарай жүруге, сондай-ақ АҚЖШЖ жүргізуге тұрақты дайындықта болады.

50. Тиеу кезеңінде бөлімшелерді басқару бастапқы ауданда орналастырылған командалық пункттен жүзеге асырылады. Әскери бөлімнің командирі мен штабы кеткеннен кейін қалған бөлімшелерді тиеу кезінде басқаруды әскери бөлім командирінің орынбасарларының бірі жүзеге асырады, ол соңғы эшелонмен (кемемен) шоғырлану ауданына кетеді.

51. Тиеу уақытында үздіксіз басқаруды қамтамасыз ету үшін бастапқы ауданда, күту аудандарында орналасқан бөлімшелермен, тиеу станцияларында (порттарда, айлақтарда, әуежайларда, әуеайлақтарда) орналасқан штаб офицерлерімен, тиеуге шығу кезінде реттеу бекеттерімен байланыс ұйымдастырылады. Күту және тиеу аудандарындағы байланыс тұрақты түрде жүзеге асырылады.

4-тарау. Радиоактивті ластану жағдайындағы әскери бөлімдердің іс-қимылдары

52. Радиоактивті ластану радиациялық қауіпті объектілердегі, ядролық энергетикалық қондырғылары бар немесе радиоактивті заттарды тасымалдайтын көлік құралдарындағы авариялардың салдары болып табылады.

Радиациялық авариялар туындаған кезде халықты қорғау, авариялар мен радиоактивті ластануды оқшаулау және жою жөнінде шаралар қабылданады.

Халықты қорғау жөніндегі негізгі іс-шаралар:

қорғаныс құрылыстары мен ғимараттардағы баспана;

жеке қорғану және медициналық профилактика құралдарын қолдану;

ластанбаған аумаққа эвакуациялау, зардап шеккендерге алғашқы және басқа да көмек көрсету;

ластанған аумақта тәртіп режимдерін сақтау.

Радиоактивті ластану аймақтарында радиациялық қорғауды жүргізу, адамдар мен объектілердің ластануын дозиметриялық бақылау, су көздерін, тамақ шикізаты мен азық-түлікті қорғау, ауыл шаруашылығы жануарларын қорғау, ластанған аумаққа жіберуді шектеу жөніндегі іс-шаралар; аумақты, жолдарды, құрылыстарды, техниканы залалсыздандыру, сондай-ақ адамдарды санитариялық тазарту, радиоактивті қалдықтарды және ластанған заттарды жинау, әкету және көму.

53. Радиоактивті ластану аймақтарындағы әскери бөлім үшін негізгі жұмыс түрлері: радиациялық барлауды жүргізу;

халықтың дозиметриялық бақылауын жүзеге асыру;

халықты эвакуациялау және ластануға ұшырамаған материалдық құралдарды иелік шығару аймағынан шығару, апат ауданындағы үйінділер мен қираған ғимараттарды бөлшектеу;

аумақтарды, жолдарды, құрылыстар мен техниканы залалсыздандыру;

жолдар мен учаскелердегі шаңды басу;

адамдарды санитарлық тазалаудан өткізу;

радиоактивті қалдықтарды және белгіленген нормадан жоғары ластанған заттарды шығару және көму.

54. Радиоактивті ластану жағдайында іс-қимылдарды ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі жеке құрамды қорғауға ерекше назар аударады. Жеке құрамды қорғау үшін жеке қорғаныс және медициналық профилактика құралдары қолданылады. Жеке құрамның демалысы мен тамақтануы ластанбаған аумақта немесе қорғаныс құрылыстарында ұйымдастырылады. Тұрақты дозиметриялық бақылау жүргізіледі.

Сәулеленудің белгіленген рұқсат етілген дозасын алған жеке құрам ластану аймағынан шығарылады және ластанбаған аумақта жұмыс істеуге тартылады. Оған медициналық бақылау жүргізіледі.

55. Барлау бөлімшелері жылжымалы маршруттардағы, елді мекендердегі және жұмыс объектілеріндегі радиация деңгейін айқындайды, ескерту белгілерін белгілейді, ластанған аумақтан сынама алуды жүргізеді және оларды тиісті бақылау және зертханалық бақылау мекемелеріне талдауға береді.

56. Аумақты, жолдар мен құрылыстарды залалсыздандыру сумен немесе залалсыздандыру ерітінділерімен жүргізіледі. Шаңды басу жолдар мен жұмыс учаскелерін сумен суару, жол жиектерін арнайы шаң ұстайтын құрамдармен өңдеу арқылы жүзеге асырылады. Техниканы залалсыздандыру және адамдарды санитарлық өңдеу радиоактивті ластану аймақтарынан шығатын арнайы өңдеу пункттерінде жүргізіледі. Бұл пункттерде техниканың, адамдардың терісінің, киім мен аяқ киімнің ластануын бақылау да жүзеге асырылады.

57. Радиоактивті қалдықтар мен ластанған заттарды көму жерлеу орындарында жүргізіледі.

5-тарау. Химиялық жұқтыру жағдайындағы әскери бөлімдердің іс-қимылдары

58. Химиялық зақымдану химиялық объектідегі апат салдарынан немесе күшті улы затты тасымалдау кезінде пайда болады. Химиялық жұқтыру аймағындағы міндеттерді орындау үшін бөлімшелердің жеке құрамы тыныс алу органдары мен теріні жеке қорғау құралдарымен, жеке химияға қарсы пакеттермен және антидоттармен, оқшаулағыш немесе өнеркәсіптік газқағарлармен қамтамасыз етіледі.

59. Бөлімшелердің іс-қимылдарын ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі күшті әсер ететін улы заттың түрі, ластанған аумақтың таралу бағыты мен шекаралары және авария ауданында қирау сипаты туралы алынған мәліметтер негізінде химиялық

барлауды күшейтуді, адамдарды құтқару және оларға алғашқы көмек көрсету, жұқтыру аймақтарынан шығару (әкету), жеке құрамды күшті әсер ететін улы заттың әсерінен қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды көздейді, ластанған жерде жұмыс істеген кездегі заттар, газсыздандыру жұмыстарын жүргізу үшін күштер мен құралдарды барынша пайдаланылады.

60. Химиялық жұқтыру жағдайында АҚЖШЖ жүргізу кезінде әскери бөлімнің командирі бөлімшелерді жұмыс ауданына ұсыну маршруттарын мұқият барлауға, сондай-ақ жұмыс аудандарын (учаскелерін, объектілерін) барлауға және күшті әсер ететін улы заттардың бар екендігі туралы жеке құрамды уақтылы хабардар етуге ерекше назар аударады.

61. Барлау күзеттері заттың түрін анықтайды, залалданған учаскенің шекарасын және залалданған ауаның таралу бағытын, жұмыс учаскелеріне (объектілеріне) бару жолдарын, зардап шеккендердің орналасқан жерін белгілейді; коммуналдық және технологиялық желілердің зақымдану орындары мен сипатын айқындайды.

62. Әскери бөлімнің құтқару бөлімшелері аумақты, тұрғын және өндірістік үй-жайларды, жертөлелер мен баспаналарды қарап-тексеру арқылы зардап шеккендердің тұрған жерлерін және олардың санын анықтайды, қысқа мерзімде оларға тікелей орналасқан жерінде алғашқы көмек көрсетеді.

Алғашқы көмек көрсету кезінде зардап шеккендерге газқағарлар қойылады, оларға антидоттар енгізіледі, дененің ашық беті жеке химияға қарсы пакеттен газсыздандырғыш ерітінділермен тазартады, содан кейін зардап шеккендерді жинау пункттеріне жібереді.

Алғашқы көмек күшті әсер ететін улы заттардан зардап шеккендерге тұрған жерінен зардап шеккендерді жинау пунктіне дейін тасымалдау кезінде мүмкіндігінше тікелей автомобильдерде көрсетіледі.

Зардап шеккендерді жинау пункттері жел жағынан жұқтырмаған жерге орналастыра отырып, зардап шеккендерге шұғыл дәрігерлік терапиялық көмек қабылдау мен көрсетуді және оларды аурухана базасына эвакуациялауға дайындауды ұйымдастырады.

Зардап шеккендерді емдеу мекемелеріне эвакуациялау медициналық персоналдың қатысумен жүзеге асырылады.

63. Бөлімше командирлері Зардап шеккендермен бірге қалған халықты жұмыс учаскелерінен (объектілерінен) шығаруды (әкетуді) ұйымдастырады. Химиялық зақымдану ошағынан эвакуациялау ластанған ауаның таралу бағытын ескере отырып жүргізіледі.

64. Әскери бөлімнің құтқару бөлімшелері коммуналдық және технологиялық желілерде, сондай-ақ күшті әсер ететін улы заттар айналымы бар объектілерде

аварияларды жоюға тартылады. Аварияларды жою үшін бірінші кезекте резервуарлар мен технологиялық агрегаттарға өтетін құбырлар жабылады, құбырлардағы қысымды ұстап тұратын сорғылар ажыратылады.

65. Радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелері әскери бөлімнің инженерлік-техникалық бөлімшелерімен бірлесіп күшті әсер ететін улы заттармен залалданған жергілікті жерді, өндірістік аумақтарды, жабдықтар мен ғимараттарды газсыздандыруды жүргізеді.

Газсыздандыру жұмыстарын ұйымдастыру кезінде жолдардың (көшелердің) учаскелері, газсыздандыруға жататын жергілікті жерлер мен объектілер, оны жүргізу кезектілігі мен тәсілдері, міндеттерді орындау үшін бөлінетін күштер мен құралдар, газсыздандырғыш заттардың (ерітінділердің) шығыс нормалары, жұмыстардың басталу және аяқталу уақыты, газсыздандырғыш заттармен қамтамасыз ету тәртібі, қауіпсіздік шаралары айқындалады. Бірінші кезекте кірме және зауыт ішіндегі жолдар, зардап шеккендерді эвакуациялау жолдары, оларды көлікке отырғызуға (тиегуге) арналған алаңдар, күшті әсер ететін улы заттардың төгілу орындары газсыздандырылады.

Әскери бөлімнің радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелері уландырғыш заттармен залалданған жерді (жолдарды, аумақтарды) газсыздандыру жөніндегі міндеттерді газсыздандыру машиналарын оңға, солға немесе колоннаға басқышпен құра отырып орындайды.

Әр жағдайда бөлімшелердің құрылысы тапсырманың сипатына, желдің бағытына, жұқтырған учаскелердің мөлшері мен конфигурациясына, оларды газсыздандыру әдісіне байланысты. Оңға (солға) кемер салу кезінде машиналар газсыздандырылған жолақтардың жабылуын қамтамасыз ететін интервалдармен 30-50 метр қашықтықта қозғалады.

Колоннаға машиналар салу тар көшелер мен жолдарды газсыздандыру кезінде қолданылады.

Күшті әсер ететін улы заттардың төгілу орындары үйіліп, содан кейін газсыздандырылады; сұйық улы заттар авариялық ыдыстардан жарамды жылжымалы ыдыстарға және осы мақсаттар үшін жарамды басқа да ыдыстарға айдалады, ал олардың қалдықтары газсыздандырылады. Бұл жұмыстарды жүргізу үшін арнайы машиналар кіреберіс пен жұмыс қауіпсіздігіне байланысты жеке немесе топпен орнатылады.

Ластанған ауаның қозғалыс бағытында таралу тереңдігін азайту мақсатында өрт сөндірушілердің, суару жуғыштардың және басқа да арнайы машиналардың есептеулері су тік перделерін қояды.

66. Машиналарды жұмысқа дайындау, газсыздандыру ерітінділерін дайындау және олармен машиналарды зарядтау зарарсыздандырылмаған арнайы жабдықталған алаңда жүргізіледі. Жергілікті жерді және құрылыстарды газсыздандыру үшін табельдік газсыздандырғыш заттар болмаған кезде құрамында сілтілік сипаттағы немесе

тотығу-хлорлау әсері бар заттары бар өнеркәсіптік өндірістің өнімдері мен жартылай өнімдері қолданылады.

67. Инженерлік-техникалық бөлімшелер жоғарғы (залалданған) топырақты алу немесе залалданған учаскелерді (жолдарды) зарарсыздандырылмаған топырақпен толтыру, күшті әсер ететін улы заттардың төгілу орындарын үйіп тастау жолымен жергілікті жерді газсыздандыру жұмыстарын жүргізеді.

68. Химиялық жұқтыру ошағындағы бөлімшелердің әрекеттері кезінде жерасты құрылыстарында, үй-жайларда, тұйық кварталдарда ластанған ауаның тұру ықтималдығы, сондай-ақ құбырлар мен туннельдер арқылы улы және улы заттардың таралуы ескеріледі.

69. Химиялық жұқтыру ошағында АҚЖШЖ аяқталғаннан кейін қосымша құрамалары бар бөлімшелер барлық жеке құрам мен техниканы толық арнайы өңдеуді жүргізеді. Арнайы өңдеу пункті жұмыс учаскесінің (объектісінің) жанында жұқтырмаған жерге орналастырылады. Арнайы өңдеу жүргізілгеннен кейін бөлімшелер бастапқы аудандарға (шоғырлану аудандарына) шығады, онда олар жаңа міндеттерді орындауға дайын болады.

6-тарау. Биологиялық жұқтыру жағдайындағы әскери бөлімдердің іс-қимылдары

70. Биологиялық (бактериологиялық) жағдай туралы деректерді алу үшін жұқтыру аймағына әскери бөлімнің радиациялық, химиялық, биологиялық барлау бөлімшелерінің құрамынан бөлінетін барлау топтары жіберіледі.

Биологиялық (бактериологиялық) барлау инфекция ошақтарын эпидемиологиялық тексеру, ауаның, топырақтың, судың, тамақ өнімдерінің, сыртқы орта заттарынан шайындылардың сынамаларын алу мақсатында жүргізіледі. Сынамалар зертханалық зерттеулерге және рецептураны индикациялауға тиісті бақылау және зертханалық бақылау мекемелеріне жіберіледі.

71. Әскери бөлім бөлімшелерін жұқтыру ошағына енгізу жеке қорғану құралдарында және шұғыл профилактика жүргізілгеннен кейін жүзеге асырылады. Инфекция ошағында жұмыс істейтін жеке құрам тұрақты медициналық бақылауда болады.

Жергілікті жердің, азық-түлік пен ауыз судың биологиялық (бактериялық) құралдармен ластануына сараптамалық қорытындылар нақтыланады.

72. Әскери бөлімнің радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелері жолдарды, уақытша инфекциялық стационарларды өрістетуге арналған алаңдарды, арнайы өңдеу пункттерін, ветеринариялық өңдеу алаңдарын және ауыл шаруашылығы жануарларын орналастыру пункттерін, сондай-ақ бөлімшелерді орналастыру және жеке құрамның демалу орындарын, инфекция ошағында жұмыс істеу үшін пайдаланылатын жергілікті жердің басқа да учаскелерін газсыздандыруды (дезактивациялауды) жүргізеді.

73. Әскери бөлімнің құтқару бөлімшелері инфекция ошағында коменданттық қызмет атқарады, дезинфекциялық жұмыстар жүргізеді, карантиндік іс-шаралар мен бақылау-өткізу пункттерінің жұмысын қамтамасыз етеді, биологиялық (бактериологиялық) зақымдану ошағын қоршауға қатысады.

74. Әскери бөлімнің техникалық қамтамасыз ету және тыл бөлімшелері жағдайға және алынған міндетке байланысты жұқтыру ошағынан тыс қалып, бақылау-өткізу пункттері жүйесі арқылы зақымдану ошағына материалдық құралдарды беруді жүзеге асырады және бөлімшелердің іс-қимылын қамтамасыз ету жөніндегі басқа да жұмыстарды орындайды.

75. Бөлімшелерді басқаруды әскери бөлімнің командирі бөлімшелермен және аға бастықпен үздіксіз және тұрақты байланыс қамтамасыз етілетіндей есеппен инфекция ошағынан тыс орналастырылатын командалық пункттен жүзеге асырады.

76. Биологиялық (бактериологиялық) зақымдану ошағы соңғы науқаста инкубациялық кезеңнің мерзімі басталғаннан кейін, ол оқшауланған және емдеуге жатқызылған сәттен бастап, сондай-ақ ошақтың қорытынды дезинфекциясы аяқталған жағдайда жойылды деп есептеледі.

Биологиялық (бактериологиялық) жұқтыру ошағындағы жұмыстар аяқталғаннан кейін бөлімшелер арнайы өндеу пункттеріне, содан кейін оларды кейінгі әрекеттерге дайындау үшін бастапқы аудандарға шығарылады.

7-тарау. Су басу жағдайындағы әскери бөлімдердің іс-қимылдары

77. Су басу су тасқыны, гидротехникалық құрылыстардың бұзылуы және қауіпті табиғи құбылыстар кезінде пайда болады.

Су басу аймақтарындағы негізгі жұмыс түрлеріне мыналар жатады:

зардап шеккендерді іздеу және оларды су басу аймағынан эвакуациялау;

оларға алғашқы көмек көрсету;

азық-түлікпен, киіммен, бірінші кезекте қажетті заттармен, уақытша тұрғын үймен қамтамасыз ету;

ауыл шаруашылығы жануарларын эвакуациялау және материалдық құндылықтарды шығару.

Су басу аймақтарындағы әскери бөлімнің бөлімшелері барлау, зардап шеккен халықты іздеу және эвакуациялау жөніндегі міндеттерді орындайды, сондай-ақ оны тіршілікпен қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларға қатысады.

Су басу жағдайында іс-шараларды жүргізу кезінде әскери бөлімнің бөлімшелері залалды азайту мақсатында дамбаларды нығайту және орнату, көпірлер мен басқа да жол құрылыстарын нығайту бойынша жұмыстар жүргізеді.

Су басу аймақтарында әскери бөлім өз күштерін, сондай-ақ берілген жүзу құралдарын барынша пайдалана отырып, АҚЖШЖ өткізеді.

78. Су басу аймағындағы жағдайды анықтау әскери бөлімнің барлау күзеттері әуе барлау және гидрометеорологиялық қызмет бекеттерінің, сондай-ақ өндірістік және әлеуметтік мақсаттағы объектілерден барлау құралымдарының деректерін пайдаланады.

Әскери бөлімнің барлау күзеттері су басу аймағының шекараларын, елді мекендер мен объектілердің қирау сипатын, зардап шеккендердің орналасқан жерін және олардың жай-күйін, сондай-ақ материалдық құндылықтардың орналасқан жерін; су басу аймағына апаратын жолдардың болуы және жер үсті көлігін, жүзу құралдарын пайдалану мүмкіндіктері, сондай-ақ қойылған міндеттердің орындалуына ықпал ететін басқа да жергілікті жағдайларды белгілейді.

79. Жүзу құралдарында әрекет ететін әскери бөлімнің барлау күзеттері адамдардың шағын топтарын іздестіру және құтқару өз бетінше орындайды. Барлау күзетінің командирі зардап шеккен адамдардың көп санының орналасқан жері туралы оны жіберген командирге дереу радио арқылы хабарлайды. Түнгі уақытта АҚЖШЖ жүргізу кезінде айлақтар кеме тоқтайтын жерлер (айлақтар) жарықтандырылады немесе айқын көрінетін жарық бағдарларымен белгіленеді.

80. Жұмыс орнына келгеннен кейін әскери бөлімнің командирі қойылған міндеттің орындалуын дереу ұйымдастырады. Су басу аймақтарында АҚЖШЖ үшін тартылатын жеке құрамға суда жүріс-тұрыс ережелері, жартылай су басқан ғимараттар мен түрлі жергілікті объектілерден адамдарды құтқару, суға батқандарды құтқару және оларға алғашқы көмек көрсету тәсілдері, жөнелту құралдарын пайдалану мүмкіндіктері, сондай-ақ құтқару жұмыстарын жүргізу кезіндегі қауіпсіздік шаралары алдын ала жеткізіледі. Суық мезгілде зардап шеккендер мен жеке құрам үшін жылы киім беру көзделеді.

Жүзу құралдарында жұмыс істейтін бөлімшелер баграмдармен, арқандармен, құтқару кеудешелерімен, шеңберлермен, сондай-ақ қолда бар бұйымдар мен құралдармен қамтамасыз етіледі.

Адамдарды отырғызуды және түсіруді қамтамасыз ету үшін уақытша айлақтар жабдықталады, ал жүзу құралдары адамдарды жартылай су басқан ғимараттар мен құрылыстардан құтқаруға, оларды ағаштардан және басқа да жергілікті заттардан алуға арналған ұқсастықтармен және басқа да құрылғылармен қамтамасыз етіледі.

81. Су басу аймақтарында АҚЖШЖ жүргізу кезінде гидрометеорологиялық жағдайдың күрт өзгеру мүмкіндігі ескеріледі. Осы мақсатта тапсырманы орындайтын бөлімшелерден бақылаушылар қойылады. Су деңгейі қарқынды көтерілген жағдайда бөлімшелердің жеке құрамының кету жолдары алдын ала айқындалады.

Халықты эвакуациялау жөніндегі негізгі жұмыстар аяқталғаннан кейін барлау күзеттерін патрульдеу су деңгейі төмендегенге дейін жалғасады.

8-тарау. Әскери бөлімдердің жаппай қирау жағдайындағы әрекеттері

82. Жаппай қирау жер сілкінісі, құлау, сел және табиғи қауіпті құбылыстар кезінде пайда болады. Жағдайдың қиындау кезінде өрттермен және ықтимал қауіпті нысандардың зақымдануы немесе дамбалар мен бөгеттердің бұзылуы нәтижесінде ластану және су тасқыны аймақтарының пайда болуымен бірге жүреді.

83. ТЖ жою үшін қирауға ұшыраған аумақ жұмыс жүргізу объектілері тағайындалатын аудандар мен учаскелерге бөлінеді. Қирау кезінде жұмыс жүргізудің бірінші кезектегі объектілері халықтың ең көп жиналатын орындары болып табылады.

Әскери бөлім бірнеше учаскеде, ал батальон бір учаскеде жұмыс істейді. Бөлімшелер жұмыс объектілері бойынша бөлінеді.

Жаппай қирау жағдайында әскери бөлімнің бөлімшелеріне жүктелген негізгі міндеттер:

- зардап шеккендер мен қаза тапқандарды іздеу және шығару, зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету және қауіпсіз жерлерге эвакуациялау;

- үйінділердегі өткелдерді тазалау және жасау, техника мен адамдарды орналастыру үшін алаңдарды тазалау және дайындау;

- құлау қаупі бар ғимараттар мен құрылыстардың конструкцияларының құлауы немесе нығаюы;

- зақымдалған коммуналдық-энергетикалық желілерді ажырату, олардағы аварияларды оқшаулау және жою;

- өртті оқшаулау және сөндіру;

- аудандар мен жұмыс учаскелеріне кірме жолдарды жөндеу және дайындау;

- су тосқауылдары арқылы өту құрылғысы;

- зардап шеккен халықтың тіршілігін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды орындау.

84. Әскери бөлімнің барлау бөлімшелері учаскелер мен жұмыс объектілеріне шығудың неғұрлым ыңғайлы бағыттарын анықтайды, қирау сипатын, адамдардың үйінділерде тұрған жерлерін, оларды алу және эвакуациялау тәсілдерін белгілейді.

Әскери бөлімнің құтқару, инженерлік-техникалық бөлімшелері АҚЖШЖ жүргізеді, зардап шеккендерді іздестіреді және шығарады, қажетті авариялық-қалпына келтіру жұмыстарын жүргізеді.

Әскери бөлімнің радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелері ықтимал радиоактивті ластанудың және химиялық ластанудың болуын анықтайды, қажет болған жағдайда аумақты, құрылыстарды, техниканы залалсыздандыруды және газсыздандыруды, сондай-ақ адамдарды санитарлық тазартудан өткізеді.

85. АҚЖШЖ аяқталғаннан кейін әскери бөлімнің бөлімшелері үйінділерді бөлшектеуге, Құрылыс конструкциялары мен материалдарының қалдықтарын әкетуге және халықтың тіршілігін қамтамасыз ету объектілерін қалпына келтіру жөніндегі басқа да жұмыстарды орындауға тартылады.

9-тарау. Табиғи өрттер жағдайындағы әскери бөлімдердің іс-қимылдары

86. Жаппай орман және дала өрттері табиғи құбылыстар мен өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтамаудың салдары болып табылады.

Әскери бөлімнің негізгі міндеттері өрттерді оқшаулау және сөндіру, сондай-ақ халықты өрт аймақтарынан эвакуациялау болып табылады.

Өрт аймағына келгеннен кейін әскери бөлімнің командирі барлау және жеке бақылау деректері негізінде өрт жағдайын бағалайды, шешім қабылдайды және бөлімшелер мен берілген құралымдарға міндеттер қояды.

Бұйрықта міндеттерді қою кезінде әскери бөлімнің командирі: күшейту құралдарын; міндеттерді; өртті оқшаулау мен сөндірудің негізгі тактикалық тәсілдерін, оқшаулау шептерін; жеке құрамның төменгі өрттің жоғары өртке ауысуы жағдайындағы шығуын; бөлімшелерді ауыстыру және қарауылдау тәртібін; суды тасымалдау көздері мен тәртібін; бөлімшелер орналасқан аудандарды көрсетеді.

Міндеттер қойылғаннан кейін әскери бөлім командирі бұл үшін өзінің қарамағындағы барлық күштер мен құралдарды пайдалана отырып, өртті тезірек оқшаулауды қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдайды.

87. Орман өртін сөндіру мынадай дәйекті жүзеге асырылатын операцияларға (жұмыстарға) бөлінеді:

- өртті оқшаулау;

- өрт ішінде қалған жану ошақтарын сөндіру;

- өртті қарауылдау (яғни, сөндіру кезінде анықталмаған ашық ошақтардың өрттің пайда болуын болдырмау мақсатында оны мезгіл-мезгіл айналып өту және тексеру).

Төменгі орман өрттерін сөндіру кезінде мынадай негізгі тактикалық тәсілдер қолданылады:

- бүкіл периметр бойынша өрттің шетін сөндіру (жеткілікті күштер мен құралдар болған кезде);

- бөлімшелердің екі тобының алдынан өртті сөндіруі, кейіннен қапталдарға қарай жылжуы (күштер жетіспеген кезде);

- бөлімшелердің екі тобының өрттің шетін тылдан қамту және қапталдарға қарай жылжыту (күштер мен құралдар жетіспеген және қарқындылығы төмен өрт болған кезде).

88. Күшті төменгі өртті оқшаулау өрттің басқа учаскелерге таралуын болдырмау мақсатында жүргізіледі. Өртті оқшаулау шекарасы ретінде орман алқабындағы соқпақтар, жолдар, өзендер, бұлақтар, орман жиектері және басқа да үзілістер таңдалады. Өрттің шетінен оқшаулау шекарасын алып тастау өрттің осы шекараға жақындаған уақытына қарай оны құру бойынша жұмыстар аяқталатындай болуы тиіс.

Өртті оқшаулау шекаралары бойынша бөлімшелер тосқауыл минералданған жолақтарды орналастырады немесе қарсы отты (күйдіру) іске қосу үшін тірек жолағын дайындайды.

Тосқауыл жолақтары, ең алдымен, өрттің таралу майданының алдында жасалады. Олар өсімдік қабаты мен астыңғы бетін инженерлік техниканың көмегімен немесе қолмен кесу арқылы; жер қазу машиналарын қолдана отырып немесе қолмен арықтардың үзінділері; жарылғыш тәсілмен және жырту арқылы арықтар қалыптастыру ұйымдастырылады.

Инженерлік техниканы қолдана отырып тосқауыл жолағын орнатқан кезде бастапқыда бульдозер пышағының еніне жолақ пайда болады, өрттің қарқындылығына байланысты ені кезең-кезеңімен ұлғаяды.

89. Орман өрттерін сөндіру кезінде бөлімшелер қауіпсіздік шараларын қатаң сақтаған жағдайда күйдіруді қолданады. Күйдіру кезінде тірек жолағы мен жақындап келе жатқан өрттің шеті арасында орман топырағының қабаты (қоқыс) күйіп кетеді, бұл жолақ арқылы өрттің немесе ұшқынның таралуын болдырмау үшін кедергінің ұлғайтуына қол жеткізіледі. Өртенген жолақтың ені төменгі өрттің шетінен үш есе тереңдікке тең және жоғары өрттің алдыңғы жағына дейін кемінде 200 метр болуы керек.

90. Өртті сөндіруді ұйымдастыру кезінде өрт ауданы қосымша учаскелерге бөлінеді . Тамыры күйген ағаштар құлатылады. Жұмыстардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін әрбір бөлімшеде бақылаушы бөлінеді. Өртті соңына дейін сөндіру өрттің өткен аумағында оқшаулаудан кейін жану ошақтарын жою. Өрт аумағын қарауылдауды ұйымдастыру кезінде өртті сөндіру барысында анықталмаған жасырын ошақтардан өрттің пайда болуын болдырмау мақсатында өрт алаңын үздіксіз немесе мерзімді тексеру жүргізіледі.

91. Дала өрттерін сөндіру кезіндегі бөлімшелердің іс қимылдары мен сөндіру тәсілдері төменгі орман өрттерімен күресудің іс қимылдары мен тәсілдеріне ұқсас.

92. Табиғи өрттер жағдайында әскери бөлім бөлімшелерінің іс-қимылдарын басқару үшін тасымалданатын байланыс құралдары, сигнал беру құрылғылары және жарық-дыбыс жабдықтары пайдаланылады.

10-тарау. Зардап шеккен халықты бірінші кезектегі тіршілікпен қамтамасыз ету

93. Зардап шеккен халықтың бірінші кезектегі тіршілігін қамтамасыз ету кезінде әскери бөлім зардап шеккен халықтың ТЖ жағдайында оның тыныс-тіршілігі үшін физиологиялық және материалдық қажеттіліктерін қанағаттандыратын жағдайлар жасауға және қолдауға бағытталған іс-шараларды орындайды.

Аталған іс-шараларға медициналық қамтамасыз ету, сумен, азық-түлікпен, уақытша тұрғын үймен, коммуналдық-тұрмыстық қызметтермен, бірінші кезекте қажетті заттармен қамтамасыз ету, көліктік және ақпараттық қамтамасыз ету жатады.

94. Зардап шеккен халықтың бірінші кезектегі тіршілігін қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді орындау үшін әскери бөлімде уәкілетті органның қажетті техника мен мүлікті қамтитын жедел резерві құрылады және белгіленген нормалар бойынша ұсталады.

Зардап шеккен халықты уақытша тұрғын үймен қамтамасыз ету кезінде далалық лагерьде орналастыру үшін әртүрлі сыйымдылықтағы шатыр қоры көзделеді. Далалық лагерьді жабдықтау әскери бөлімге арналған далалық лагерьге қойылатын талаптарға сәйкес жүзеге асырылады. Жалпы қабылданған қоғамдық нормалардың сақталуын, психологиялық көмек көрсетуді және зардап шеккендерді ақпараттық қамтамасыз етуді ескеру қажет. Лагерьдегі санитарлық-эпидемиологиялық салауаттылық мәселелеріне ерекше назар аударылады.

95. ТЖ жағдайында зардап шеккен халықтың бірінші кезектегі тіршілігін қамтамасыз етуді ұйымдастырудың негізгі қағидаттары:

қамтамасыз етудің негізгі объектісі-қауіпсіз өмір сүру жағдайларына құқығы бар тұлға;

қамтамасыз етудің басты мақсаты - зардап шеккен халықтың өмірі мен денсаулығын сақтау үшін жағдай жасау және қолдау;

зардап шеккен халықты тамақ пен сумен қамтамасыз ету кезінде физиологиялық және энергетикалық жеткіліктілік принципі.

96. Уәкілетті органның жедел резервінің белгіленген лимиттері болады, олардың негізінде жедел есептеулер жүргізіледі, бағалауға мыналар жатады:

табиғи зілзаланың немесе қауіпті өндірістік объектідегі аварияның салдарынан аумақтағы жағдайдың болжамы;

дүлей зілзалалар немесе авариялар салдарынан зардап шеккен халықтың болжамды саны (оның жыныстық жас құрамы, елді мекендердің медициналық мекемелерінде стационарлық емдеудегі науқастардың орташа айлық саны);

халықтың ықтимал санитарлық шығындарының болжамды саны мен құрылымы;

ТЖ туындаған жағдайда халықтың бірінші кезектегі тіршілікті қамтамасыз етудің әртүрлі түрлеріне қажеттілігі;

ТЖ туындауының әртүрлі көздері кезінде халықтың бірінші кезектегі тіршілігін қамтамасыз ету кезеңінің ұзақтығы;

зардап шеккен халықтың жынысы, дін, дәстүрлер, жұмыстарды орындау аймағындағы халықтың негізгі бөлігінің өмір салты мен тұрмысы;

тіршілікті қамтамасыз етудің барлық түрлері, өнімдер мен қызметтердің қажетті номенклатурасы бойынша халықтың қажеттіліктерін бағалауды тіршілікті қамтамасыз ету қызметінің мамандары жүргізеді;

зардап шеккен халықтың тамақ өнімдеріне, суға, коммуналдық-тұрмыстық қызметтерге, тұрмыстық отынға тәуліктік қажеттілігі оның болжамды саны және ТЖ жағдайында қамтамасыз ету нормалары бойынша есептеледі. Тіршілікті қамтамасыз

етудің жалпы қажеттілігін күнделікті қажеттіліктерді бастапқы тіршілікті қамтамасыз ету кезеңінің ұзақтығына көбейту арқылы есептейді.

Есептеулерде тіршілікті қамтамасыз ету кезеңінің келесі ұзақтығын қабылдау ұсынылады:

жер сілкінісінен кейінгі ТЖ аймағында - 30 тәулікке дейін;

химиялық қауіпті объектідегі авариядан кейін уақытша қоныстандыру орындарында – 3 тәулікке дейін;

радиациялық қауіпті объектідегі (қауіпті радиоактивті жұқтыру аймақтарынан тыс) авариядан кейін қабылдау эвакуациялық пункттерінде 3-10 тәулікке дейін (эвакуациялауды ұйымдастыру мерзімдеріне байланысты).

97. Азық-түлік өнімдерімен зардап шеккен халықтың қажеттіліктерін бағалау ерекшеліктері:

табиғи апаттан кейінгі алғашқы 2-3 күнде құрғақ дәнекерлеу, консервіленген және термиялық өңдеуді қажет етпейтін басқа да өнімдер қолданылады;

нан көрші елді мекендерден көліктің кез келген түрімен жеткізіледі;

ТЖ аймағына емшектегі балалар мен 3 жасқа дейінгі балалар үшін, ал науқастардың кейбір санаттары үшін - арнайы тамақтану үшін дайын балалар тамағын жеткізу қажеттілігі;

зардап шеккен халыққа қажетті нан, ет және балық өнімдерінің, картоптың, көкөністердің, макарон және жарма өнімдерінің, майлардың, қанттың, тұздың көлемін анықтау кезінде тәулігіне екі рет және тәулігіне бір рет - консервіленген өнімдермен немесе құрама рациондармен ыстық тамақтануды ұйымдастыру қажеттілігін негізге алу керек.

ТЖ аймағындағы суға тәуліктік қажеттілік зардап шеккен халықтың жалпы санынан қамтамасыз ету нормалары бойынша бағаланады.

11-тарау. Әскери бөлімдердің орнында орналасуы

98. Шоғырлану ауданындағы, бастапқы аудандағы, демалыс ауданындағы және басқа да аудандардағы әскери бөлім маневрді жылдам жүргізуді және бөлімшелерді орналастыруға және маневр жасауға ықпал ететін жергілікті факторларды пайдалануды ескере отырып, табиғи және техногендік апаттар мен олардың салдарларының әсерінен радиациялық, химиялық және биологиялық қорғауды ұйымдастыру үшін қолайлы орындарда орналасады.

99. Аталған аудандардағы әскери бөлім лагерьде орналасқан.

Орналасқан жерін таңдау кезінде мыналар есепке алынады:

бөлімшелерді тарату шарты;

бөлімшелерді жылдам жинау және қажетті бағытта маневр жасау мүмкіндігі;

жеке құрамды орналастыру және демалу ыңғайлылығы;

жеке құрамның өмірі мен денсаулығына қауіп-қатердің болмауы, санитарлық-эпидемиялық тұрғыдан қолайлы жағдайлар;

қажетті штаттық және берілген күштер мен құралдарды ауыстыруға жарамды су көздерінің, сондай-ақ жолдар мен кірме жолдардың қажетті санының болуы.

Бөлімшелердің, басқару пункттерінің, кірме жолдар мен шекаралардың орналасқан аудандарын таңдау (нақтылау) үшін әскери бөлім командирінің орынбасары бастаған алдын ала барлау тобы жіберіледі. Оның құрамына штаб офицерлері мен бөлімшелердің өкілдері кіреді. Орналасқан аудандардың бөлімшелері, әсіресе ТЖ аймағында орналасқанға дейін жеке құрамның өмірі мен денсаулығына төнетін қатерлердің бар-жоғына мұқият барлау жүргізіледі.

100. Орнында орналастырғанға міндеттерді қою кезінде әскери бөлімнің командирі мыналарға көңіл аударады:

бөлімшелерге – орналасқан жердің негізгі және қосалқы аудандары, оларға шығу тәртібі, құрамы, міндеттері мен шекараларына;

кезекші бөлімшеге – құрамы, міндеттері және орналасқан жері, қандай әрекеттерге дайын болу керек, шақыру сигналдарына.

Бөлімшелерге міндеттер қойылғаннан кейін әскери бөлімнің командирі қамтамасыз ету түрлері бойынша нұсқаулар береді.

101. Орналасқан аудандар бөлімшелермен олардың жақындауына қарай айналысады. Әскери бөлім қозғалыс маршруттарының бойында, бірақ жеке құрамның қауіпсіздігін қамтамасыз ететін жергілікті жағдайларды ескере отырып, олардан алыс жерде орналастырылады. Басқару пункттері ауданда үздіксіз басқару қамтамасыз етілетіндей есеппен орналастырылады.

102. Орналасқан аудандарды тікелей күзету патрульдерден, күзет құпияларынан, кезекші бөлімшеден және командалық пункттерде қойылған бақылаушылардан тұрады. Патрульдер күзет міндеттерін жаяу немесе автокөлікпен, бөлімшенің шекарасы бойынша алдын-ала жасалған маршруттар бойынша орындайды. Күзет құпиялары орналасқан ауданның шекарасынан 400 метрге дейін қашықтықта қойылады. Патрульдер мен күзет құпиялары қажетті байланыс және хабарлау құралдарымен қамтамасыз етіледі. Кезекші бөлімше күшейтілген взвод құрамында тағайындалады, ол әскери бөлімнің командалық пунктінің жанында орналасады және кенеттен туындайтын міндеттерді шешу үшін іс-қимылдарға тұрақты дайындықта болады.

103. Тапсырмаларды қою кезінде мыналар көрсетіледі:

патрульге – құрамы, міндеттері, байланыс және хабарлау тәртібі, сигналдар;

күзет құпиясы – құрамы, міндеті, орны, қызмет өткеру, байланыста болу және өткізу тәртібі;

командалық пункттерде қойылған бақылаушылар радиациялық және химиялық бақылау бекетімен өзара іс-қимыл жасай отырып, әуе және жер үсті ахуалына бақылау жүргізеді.

Олар қажетті байланыс құралдарымен, құлақтандырумен және бақылау құралдарымен қамтамасыз етіледі.

104. Тауларда бөлімшелерді орналастыру үшін таулы жерлердің қатпарлары, туннельдер, тау-кен қазбалары, үңгірлер мен үйінділерге, қар көшкініне және су тасқынына бейім емес аймақтар қолданылады.

Күзет жол тораптарында, көпірлерде, сондай-ақ командалық биіктіктерде, тау өткелдерінде және асуларда орын алады.

105. Орманда бөлімшелер жолдар мен соқпақтардың бойына орналастырылады. Орман өрті туындаған жағдайда бөлімшелердің қосалқы аудандарға шығуы үшін жолдар мен соқпақтардың барынша көп саны дайындалады, ал өртті сөндіру және құтқару жұмыстарын жүргізу үшін өрт сөндіру құралдары бар техника мен жеке құрамның қажетті саны бөлінеді.

106. Қысқы уақытта бөлімшелердің орналасуы үшін желден қорғалған аудандар таңдалады. Бөлімшелердің орналасқан аудандардан шығуын қамтамасыз ететін жолдарды жүріс жағдайында ұстауға, сондай-ақ жеке құрамда үсіктің алдын алу жөніндегі іс-шараларға ерекше назар аударылады. Қажет болған жағдайда машиналардың қозғалтқыштары мерзімді жылытылады, жеке құрамның пайдаланылған газдардан улануын болдырмау үшін шаралар қабылданады. Ауданда елді мекендер орналасқан жағдайда жылытылатын үй-жайлар ең алдымен жеке құрамды жылыту пункттерін жабдықтау үшін бөлінеді.

12-тарау. Әскери бөлімдердің іс-қимылдарын қамтамасыз ету

107. Қамтамасыз ету – оларға жүктелген міндеттерді дайындау және орындау үшін қолайлы жағдайлар жасау мақсатында әскери бөлімде ұйымдастырылатын және жүзеге асырылатын ұйымдастырушылық, материалдық және техникалық іс-шаралар кешені. Қамтамасыз ету түрлері: жауынгерлік, техникалық, тылдық, моральдық-психологиялық

108. Жауынгерлік қамтамасыз ету ТЖ аймақтарында АҚЖШЖ-дің ұйымдастырылған және уақтылы басталуы және оларды сәтті жүргізу үшін бөлімшелерге қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған іс-шараларды ұйымдастырудан және жүзеге асырудан тұрады.

Жауынгерлік қамтамасыз ету әскери бөлім командирінің шешімі, оның нұсқаулары негізінде ұйымдастырылады. Нұсқаулар мен өкімдердің болмауы бөлімше командирлерін жауынгерлік қамтамасыз етуді уақтылы ұйымдастырудан босатпайды.

Жауынгерлік қамтамасыз ету түрлері:

1) барлау - авариялар, апаттар мен дүлей зілзалалар салдарынан қалыптасқан жағдай туралы барлау деректерін және өзге де деректерді алу мақсатында әскери бөлім

командирі, сондай-ақ бөлімшелер ұйымдастыратын және жүргізетін іс-шаралар жиынтығы. Шешілетін міндеттердің сипаты бойынша барлау жалпы және арнайы болып бөлінеді.

Жалпы барлау ТЖ аймақтарында, дүлей зілзалалар, ірі авариялар мен апаттар аудандарында АҚЖШЖ жүргізуге шешім қабылдау үшін қажетті деректерді алу мақсатында жүргізіледі. Жалпы барлау әскери бөлімде құрылатын барлау күзеттерімен, бақылау бекеттерімен және бақылаушылар тағайындайтын бөлімшелерде жүргізіледі. Аталған бөлімшелер барлауды жүзеге асыру үшін бақылау құралдарын (бинокльдер, түнгі көру аспаптары, тепловизорлар, эхолоттар) және ұшқышсыз ұшу аппараттарын пайдаланады.

Арнайы барлау жер бедерінің, ауаның және су көздерінің радиоактивті, химиялық және биологиялық (бактериологиялық) ластануының сипаты туралы неғұрлым толық деректерді алу, әскери бөлімнің орналасқан және әрекет ететін аудандарындағы өрт, медициналық және инженерлік жағдайды нақтылау мақсатында жүргізіледі. Шешілетін міндеттердің сипаты бойынша арнайы барлау радиациялық, химиялық және спецификалық емес биологиялық (бактериологиялық), инженерлік, өрт, медициналық болып бөлінеді.

Жалпы және арнайы барлау ТЖ жоюға қатысатын барлық күштердің барлау органдарымен тығыз өзара іс-қимылда жүргізіледі.

Жағдай түрлері бойынша деректер кешенін алу мақсатында барлау ұйымдастырылады және жүргізіледі:

радиоактивті, уландырғыш, биологиялық заттармен ауаның, судың және жердің ластануын қазіргі заманғы анықтау мақсатында радиациялық және химиялық барлау; жұқтыру сипаты мен дәрежесін айқындау, табу, ең аз жұқтыру учаскелерін, жолдары мен бағыттарын белгілеу, халықты қорғау режимдері мен құралымдар;

ауруларды, олардың жай-күйін, эвакуациялау тәсілдерін анықтау, ошақты және аурудың салдарын жою үшін қажетті жұмыс көлемін айқындау мақсатында биологиялық (бактериологиялық) барлау;

инженерлік барлауды инженерлік-техникалық бөлімшелер жүргізеді; іс-қимылдар үшін неғұрлым орынды қозғалыс бағыттары мен бағыттарын айқындайды және нақтылайды; қирау, үйінділер, су басу сипаты, жолдардың, жол құрылыстарының, өткелдердің жай-күйі, жергілікті жердің өтімділік дәрежесі, кедергілерді айналып өту бағыттары; жарылыс қаупі бар заттардың орналасқан жері мен жай-күйі; сумен жабдықтау көздерінің орналасқан жері мен жай-күйі;

өртке қарсы барлауды аудандағы, іс-қимыл бағыттары мен объектілеріндегі өрт жағдайын нақтылау, өрттердің орындарын, объектілері мен ауқымын, олардың таралу бағыты мен жылдамдығын айқындау; құтқарушылар мен халыққа қауіп төндіретін

қауіптерді анықтау, өрттерді оқшаулау тәсілдерін, эвакуациялау жолдарын, қорғау тәсілдерін айқындау; су көздерін, олардың көлемі мен тәсілдерін пайдалануды анықтау міндетімен өртке қарсы бөлімшелер жүргізеді;

медициналық барлауды медициналық құралымдар жүргізеді, зақымдану ошағындағы, орналасқан аудандарындағы, жылжыту маршруттарындағы және құтқару бөлімшелері мен халықтың іс-қимыл учаскесіндегі санитариялық-эпидемиологиялық жағдайды айқындайды; зардап шеккендерге алғашқы жедел жәрдем көрсетеді; медициналық құралымдарды өрістетуге және іс-қимыл аудандарын (учаскелерін) және зардап шеккендерді көлікке тиеу орындарын, эвакуациялау жолдарын нақтылайды.

Жағдай туралы барлау мәліметтерін жинауды және қорытуды әскери бөлімнің штабы жүзеге асырады. Әскери бөлімнің штабы барлау мәліметтерін бағалаудан қорытынды дайындайды және оларды әскери бөлімнің командиріне үнемі баяндайды;

2) коменданттық қызмет ұйымдасқан қозғалысты және бөлімшелердің уақтылы шоғырлануын қамтамасыз ету, сондай-ақ АҚЖШЖ орналасқан және өткізілетін аудандарда қатаң тәртіпті сақтау мақсатында ұйымдастырылады.

Коменданттық қызметтің негізгі міндеттері: қозғалысты реттеу; қозғалыс барысын бақылау; басқару пункттерінде және АҚЖШЖ өткізу аудандарында белгіленген тәртіпті сақтау болып табылады.

Коменданттық қызмет маршруттарда, жұқтыру аймақтарының шекараларында, тасымалдау және эвакуациялау жолдарында, сондай-ақ әскери бөлім орналасқан ауданда жүзеге асырылады.

Коменданттық қызметті әскери бөлімнің штабы командирдің шешіміне және жоғары тұрған басқару органының өкіміне сәйкес ұйымдастырады. Коменданттық қызметті ұйымдастыру жөніндегі іс шараларды әскери бөлімнің штабы жоғары тұрған басқару органымен келіседі.

Коменданттық қызметті атқару үшін қажетті қозғалыс және байланыс құралдары, сондай-ақ радиациялық, химиялық және биологиялық барлау құралдары бар коменданттық бөлімшелер құрылады.

Әскери бөлімнің штабы учаскелер мен аудандардың коменданттары арқылы коменданттық қызметке басшылықты жүзеге асырады.

Бөлімшелердің қозғалыс маршруттарында коменданттық учаскелер ұйымдастырылады, ал бөлімшелер орналасқан жерлерде және АҚЖШЖ өткізілетін аудандарда коменданттық аудандар құрылады.

Қозғалыс маршруттары ұзындығы 100 шақырымға дейінгі коменданттық учаскелерге бөлінеді, қозғалыс маршрутының әрбір учаскесіне комендант тағайындалады.

Учаскенің (маршруттың) коменданты әскери бөлім штабымен байланысты қолдайды; коменданттық учаскенің шекараларын, маршрутты, ол бойынша жүру шарттарын, бөлімшелердің белгіленген шекараларды (пункттерді) өту кезектілігі мен

уақытын көрсетеді; коменданттық бекеттер мен қозғалысты реттеу посттарының орындарын нақтылайды, оларға міндеттер қояды; жол белгілерін, көрсеткіштерді орналастыру және оларды алып тастау жөнінде нұсқаулар береді бөлімшелердің өтуін бақылауды жүзеге асырады; бөлімшелердің қозғалудың белгіленген тәртібін орындауын бақылауды жүзеге асырады, қозғалу кезіндегі кідірістерді жою жөнінде шаралар қабылдайды; коменданттық қызметтің дайындығы туралы, бөлімшелердің шептерден (пункттерден) өтуі туралы, маршруттың жай-күйі, ондағы радиациялық, химиялық және биологиялық жағдай туралы, учаскедегі қозғалыс тәртібінің бұзылуы және қабылданған шаралар туралы баяндайды; бөлімшелердің тану белгілерін, сондай-ақ медициналық көмек және арнайы өңдеу пункттерін орналастыру орындарын нақтылайды; бөлімшелерде қирау немесе қатты жұқтыру болған кезде учаске (маршрут) айналма жолдарды табады, оларды көрсеткіштермен белгілейді немесе қозғалысты реттеу посттарын қояды.

Аудан коменданты коменданттық ауданның шекарасын, бөлімшелердің орналасқан жерін және ондағы коменданттық қызметті атқару шарттарын біледі; бөлімшелер ауданнан кеткен кезде жол белгілерін, көрсеткіштерді орналастыру және оларды алып тастау жөнінде нұсқаулар береді; өткізу аудандарында АҚЖШЖ жұқтыру аймақтарына жақындағанда бақылау-өткізу пункттерінің орындарын айқындайды; коменданттық бекеттермен және қозғалысты реттеу бекеттерімен қызмет атқаруды бақылайды.

Офицерлер басқаратын коменданттық бекеттер бастапқы шекарада, реттеу шекараларында, сондай-ақ өткелдерде, тау асуларында, туннельдерде, дефилде және жол тораптарында қойылады.

Қозғалысты реттеу бекеттері көше қиылыстарында, жол тораптарында, теміржол өткелдерінде, өткелдерде, сондай-ақ бөлімшелердің қозғалысы қиын пункттерде қойылады.

Бақылау-өткізу пункттері бөлімшелер орналасқан аудандарға, жұқтыру аймақтарына, карантин (обсервация) режимі енгізілген аудандарға, сондай-ақ аса маңызды тораптар мен жол қиылыстарына жақындағанда қойылады. Бақылау-өткізу пункттері арасындағы аралықтарда және екінші реттік жолдарда қажет болған жағдайда бекеттер қойылады және патрульдеу ұйымдастырылады.

Коменданттық қызметті орналастыру бөлімшелер тиісті маршруттарға немесе тағайындалған аудандарға шыққанға дейін алдын ала жүргізіледі, ал қысқарту - қойылған міндеттерді орындай отырып жүргізіледі;

3) радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау әскери бөлімнің және халықтың жеке құрамының шығынын барынша азайту, радиациялық, химиялық және биологиялық жұқтыру жағдайындағы іс-қимылдар кезінде қойылған міндеттердің орындалуын қамтамасыз ету мақсатында ұйымдастырылады және радиациялық, химиялық және спецификалық емес биологиялық барлауды; радиациялық, химиялық және биологиялық жағдай туралы ақпаратты жинау мен өңдеуді; уақтылы және шебер

пайдалануды қамтиды жеке және ұжымдық қорғау құралдары; инфекцияны дозиметриялық бақылау; жеке құрамды, жабдықты, техниканы, материалдық құралдарды радиациялық және химиялық бақылау; бөлімшелерді, қару-жаракты, техниканы арнайы өңдеу; жергілікті жер учаскелерін, жолдар мен құрылыстарды газсыздандыру, залалсыздандыру және дезинфекциялау; радиоактивті, химиялық және биологиялық жұқтыру туралы хабарлау; радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүргізу.

Радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау әскери бөлім командирінің шешімі, оның нұсқаулары мен өкімдері негізінде жоспарланады, ұйымдастырылады, жүзеге асырылады және бөлімше командирлері нақтылайды.

Бөлімшелерді арнайы өңдеу жабдықтарды, техниканы, қорғау құралдарын, киім-кешек мүлкін газсыздандыру, залалсыздандыру және дезинфекциялау, ал қажет болған жағдайда жеке құрамды санитарлық өңдеу болып табылады. Ол бөлімшелердің күштерімен және құралдарымен жүзеге асырылады. Ең күрделі міндеттерді әскери бөлімнің радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелерінің күштері мен құралдары орындайды.

Арнайы өңдеу ішінара немесе толық болып бөлінеді:

ішінара арнайы өңдеу бөлімше командирлерінің нұсқауы бойынша ұйымдастырылады және қойылған міндеттерді орындау барысында жеке құрам жүргізеді. Жұқтырған кезде оны барлық жеке құрам дереу жүргізеді;

толық арнайы өңдеу аға командирдің рұқсатымен бөлімшелер атқаратын және жаңадан тағайындалған аудандарда міндеттерді орындағаннан кейін, табель құралдарын пайдалана отырып бөлімшелердің өздері де, аға командирдің қаражатын тарта отырып, радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау бөлімшелері де күштерімен және құралдарымен жүргізіледі.

Бөлімше командирлері жеке құрамның қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Инфекция аймақтарында, қирау, өрт және су басу аудандарында әрекет ету кезінде жеке құрамның қауіпсіздігі мен қорғалуын қамтамасыз етуге қол жеткізіледі:

командирлердің іс-қимыл ауданындағы радиациялық, химиялық және биологиялық жағдайды, химиялық және радиациялық қауіпті объектілердің жойылуы нәтижесінде болған жергілікті жердегі өзгерістердің сипатын, жеке құрамның сәулелену дәрежесін білу;

жеке және ұжымдық қорғаныс құралдарын, техника мен жер бедерінің қорғаныш қасиеттерін уақтылы және шебер пайдалану; жұқтыру аймақтарында, қирау, өрт және су басу аудандарында іс-қимылдың орынды тәсілдерін таңдау.

Эпидемияға қарсы іс-шараларға бөлімшелердің іс-қимыл ауданының (орналасқан жерінің) санитариялық-эпидемиялық жай-күйін зерделеу, жеке құрамға профилактикалық егулер жүргізу және шұғыл профилактика құралдарын қолдану және дезинфекциялық іс-шаралар жүргізу кіреді.

Аурудың тасымалдаушылары анықталған кезде қорғаныс құрылыстарын, үй-жайларды, іш киімдерді, киім-кешектерді, жабдықтарды дезинфекциялау жүргізіледі;

4) инженерлік қамтамасыз ету бөлімшелерге оларды уақтылы ұсыну және қойылған міндеттерді табысты орындау үшін қажетті жағдайлар жасау мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады.

Инженерлік қамтамасыз ету мыналарды қамтиды:

іс-қимыл ауданындағы объектілер мен елді мекендерді инженерлік барлау;

бөлімшелер орналасқан аудандардың, басқару пункттерін орналастыру аудандарының инженерлік жабдығы; жылжыту, тасымалдау және эвакуациялау жолдарының құрылысы мен мазмұны; үйінділердегі өткелдерді, өткелдерді орнату, қирау, су басу учаскелерін еңсеруді, өрт ошақтарын оқшаулауды қамтамасыз ету бойынша инженерлік іс-шараларды жүргізу;

суды өндіру және тазарту, сумен жабдықтау көздерін жабдықтау; дүлей зілзалалардың, ірі авариялардың, апаттардың салдарын жою жөніндегі инженерлік іс-шараларды жүргізу.

Әскери бөлім командирін инженерлік қамтамасыз етуді ұйымдастыру кезінде: бөлімшелер алып жатқан аудандардың инженерлік жабдықтарының сипатын, кезектілігін және мерзімдерін; қозғалыс және маневр жолдарын, оларды дайындау сипатын; бөлімшелерді жергілікті жердің өту қиын учаскелері арқылы өткізу тәртібін; су тосқауылдарынан өту тәртібін, олардың дайындық мерзімдерін; АҚЖШЖ жүргізу кезінде инженерлік бөлімшелерді қолдану тәртібін көрсетеді;

5) өртке қарсы қамтамасыз ету бөлімшелерге оларды уақтылы ұсыну және іс-қимыл ауданында орналастыру, оларды өрттің қауіпті факторларынан қорғау үшін қажетті жағдайлар жасау мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады.

Өртке қарсы қамтамасыз ету мыналарды қамтиды:

бөлімшелер орналасқан аудандағы жылжымалы маршруттарды, объектілерді және елді мекендерді өртке қарсы барлау;

бөлімшелер орналасқан аудандарда, жылжыту, тасымалдау және эвакуациялау жолдарында жүргізілетін өртке қарсы іс-шаралар;

бөлімшелер орналасқан аудандағы жанып жатқан және түгінді ғимараттар мен құрылыстардан адамдарды құтқару;

бөлімшелер орналасқан аудандарда өртке қарсы сумен жабдықтауды ұйымдастыру; бөлімшелер орналасқан аудандарда өрттерді оқшаулау және сөндіру.

Өртке қарсы қамтамасыз етуді ұйымдастыру кезінде әскери бөлімнің командирі: өртке қарсы барлауды, өртке қарсы іс-шараларды жүргізудің сипатын, кезектілігі мен мерзімін; бөлімшелер орналасқан аудандарда өртке қарсы сумен жабдықтауды ұйымдастыру тәртібін; бөлімшелер орналасқан аудандарда өрттерді оқшаулау мен сөндірудің кезектілігі мен тәртібін көрсетеді;

б) гидрометеорологиялық қамтамасыз ету АҚЖШЖ дайындау және жүргізу кезінде метеорологиялық және гидрологиялық жағдайларды есепке алу мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады.

Гидрометеорологиялық қамтамасыз етудің негізгі міндеттері:

бөлімшелердің іс-қимыл ауданындағы нақты және күтілетін гидрометеорологиялық жағдайдың, сондай-ақ гидрологиялық және метеорологиялық құбылыстардың қауіптілігі туралы мәліметтерді дайындау және бөлімшелерге жеткізу;

радиациялық, химиялық және биологиялық жағдайды, су басу және өрттің таралу аймақтарын болжау және бағалау үшін қажетті деректерді дайындау;

жер бедерінің өтімділігі және су тосқауылдарын еңсеру шарттары туралы гидрологиялық және метеорологиялық деректерді дайындау.

Гидрометеорологиялық қамтамасыз етуді әскери бөлімнің штабы командирдің шешімі, оның нұсқаулары мен жоғары тұрған басқару органының өкімдері негізінде қызмет бастықтарымен бірлесіп ұйымдастырады.

Гидрометеорологиялық қамтамасыз ету жөніндегі іс шаралар штаб бастығының, әскери бөлім командирінің жұмыс картасында көрсетіледі;

7) топогеодезиялық қамтамасыз ету шешім қабылдау, АҚЖШЖ жоспарлау және өткізу кезінде жергілікті жерді зерделеу және бағалау үшін қажетті топогеодезиялық деректерді дайындау және бөлімшелерге уақтылы жеткізу мақсатында, сондай-ақ қару мен техниканы тиімді пайдалану мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады.

Топогеодезиялық қамтамасыз ету: қалалардың топографиялық және арнайы карталары мен жоспарларының қорларын құруды және олардың командирлерді, штабтар мен бөлімшелерді қамтамасыз етуін; жергілікті жердің өзгеруі туралы ақпараты бар құжаттарды дайындауды және олардың штабтар мен бөлімшелерді қамтамасыз етуін қамтиды.

Топогеодезиялық қамтамасыз етуді әскери бөлімнің штабы командирдің шешімі, оның нұсқаулары мен жоғары тұрған басқару органының өкімі негізінде ұйымдастырады және жүзеге асырады;

8) байланыс командирдің шешіміне, штаб бастығының нұсқауларына, аға бастықтың байланыс өкіміне сәйкес ұйымдастырылады.

Байланысты ұйымдастыру штаб бастығына жүктеледі, байланыстың тікелей ұйымдастырушысы әскери бөлімнің байланыс бастығы болып табылады, ол байланыстың уақтылы ұйымдастырылуын және тұрақты жұмысын қамтамасыз етеді.

Бөлімшенің бағыныстыларымен байланысты қамтамасыз ету жоғары тұрған басқару органына жүктеледі; байланыс жоғалған кезде штабтар оны дереу қалпына келтіру үшін шаралар қабылдайды.

Байланыс құралдарын пайдалану тәртібі мен жұмыс режимін әскери бөлімнің командирі немесе штаб бастығы жоғары тұрған басқару органының іс-қимылдарының ниетіне, жағдай жағдайларына және нұсқауларына сүйене отырып белгілейді.

Барлық жағдайларда ашық келіссөздер жүргізу кезінде бөлімшелер мен лауазымдардың нөмірлері мен атаулары шақыру белгілері арқылы беріледі, ал жергілікті жердің пункттері мен объектілері кодталады.

Техникалық байланыс құралдары бойынша келіссөздер мен тапсыру кезінде әскери және мемлекеттік құпияны сақтау үшін әскери бөлімнің штабы:

қарамағындағы командирлер мен штабтарға лауазымды тұлғалардың шақыру кестелерін, байланыс тораптары мен радиостанцияларды уақтылы жеткізеді;

бөлімшелерді қажетті кодталған байланыс құжаттарымен және карталарды кодтау үшін кодтық белгілеу кестелерімен әзірлейді және қамтамасыз етеді;

жасырын басқаруды қамтамасыз ету жөніндегі барлық іс-шаралардың сақталуына тұрақты бақылауды жүзеге асырады.

Байланысты ұйымдастыру жөніндегі міндеттерді қою үшін әскери бөлімнің штабы байланыс жоспары негізінде байланыс жөніндегі өкімді әзірлейді, онда басқару пункттерінің байланыс тораптарының орналасқан жерлері және олардың орын ауыстыру бағыттары; бағыныстылармен, өзара іс-қимыл жасайтын бөлімшелермен және құралымдармен байланысты ұйымдастыру; байланысты пайдалану тәртібі және радиокұралдардың жұмыс режимі; байланыс бойынша хабарламалардың дайындығы мен ұсынылу мерзімдері көрсетіледі.

Байланыс жөніндегі өкім жазбаша ресімделеді, штаб бастығы мен байланыс бастығы қол қояды және бағынысты бөлімшелерге жеткізіледі. Оған байланыс үшін радио деректері, лауазымды тұлғалардың шақыру хаттарының кестесі және байланыс тораптары қоса беріледі.

Әскери бөлімді ТЖ аймағына ұсынған кезде радиокұралдар көзделеді, радиобайланыс командалар мен сигналдарды дереу беруге тұрақты дайындықта болады, сөйлесу телефон бекеттері жабдықталатын қолданыстағы байланыс желілері пайдаланылады.

ТЖ аймақтарындағы АҚЖШЖ барысындағы байланыс барлық қолжетімді құралдармен қамтамасыз етіледі, сымды байланыс табельдік дала құралдарын, сақталған, қалпына келтірілген желілерді және жалпы пайдаланымдағы телекоммуникациялар желісін пайдалануды ескере отырып ұйымдастырылады.

Апат аймағында байланысты ұйымдастыру кезінде қалалық құрылыстардың экрандаушы ықпалының салдарынан радиостанциялардың әрекет ету қашықтығының азаюы, сымды байланыс желілерін төсеу қиындығы және үйінділер мен өрттердің көп болуына байланысты олардың жиі зақымдануы, жылжымалы және сигналдық байланыс

құралдарын пайдалану мүмкіндіктерінің шектелуі ескеріледі. Осыны ескере отырып, байланыс тораптарын баспаналарға, берік жертөлелерге, туннельдерге орналастыру қажет.

109. Техникалық қамтамасыз ету әскери бөлімнің техникасын, жабдықтары мен әскери-техникалық мүлкін пайдалануға тұрақты әзірлікте ұстау, олардың сенімді жұмысын қамтамасыз ету, істен шыққан кезде қалпына келтіру мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады. Ол бөлімшелерді жабдықтармен, техникамен және әскери-техникалық мүлікпен уақтылы жабдықтау, оларды техникалық жағынан дұрыс пайдалану және күтіп ұстау (сақтау), сондай-ақ уақтылы техникалық қызмет көрсету, жөндеу және эвакуациялау жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру мен жүзеге асырудан тұрады.

Техникалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша әскери бөлімнің командирі: техникалық қамтамасыз ету міндеттерін, мерзімдерін, аудандарын, жабдықтар мен техникаға техникалық қызмет көрсету көлемі мен тәртібін, олардың қолдануға дайын болу уақытын, қорлардың, материалдардың, мүліктің мөлшерін, істен шыққан жабдықтар мен техниканы қалпына келтіру тәртібі мен мерзімдерін, Эвакуациялау жолдарын, техникалық барлау және басқаруды ұйымдастыруға арналған күштер мен құралдарды көрсетеді.

Техникалық қамтамасыз етуге басшылықты әскери бөлім командирі штаб, қару-жарақ және тыл жөніндегі орынбасарлар және қызмет бастықтары арқылы жүзеге асырады.

110. Тылдық қамтамасыз ету әскери бөлім қызметінің барлық түрлерінде олардың іс әрекетке қабілеттілігін қолдау және оларға қойылған міндеттерді орындау үшін қолайлы жағдайлар жасау мақсатында ұйымдастырылады және жүзеге асырылады.

Тылдық қамтамасыз етуді ұйымдастыру мыналарды қамтиды:

тыл дайындау, оның күштері мен құралдарын орналастыру және орнын ауыстыру тәртібін айқындау;

тыл күштері мен құралдарының және бөлімшелерді тылмен қамтамасыз ету жөніндегі басқа да қызметтердің іс қимылдарын келісу;

тылдың материалдық қамтамасыз етуді жүзеге асыратын органдармен өзара іс-қимылы;

тыл объектілерін қорғауды, күзетуді және қорғауды дайындау және жүзеге асыру;

қойылған міндеттерді ойдағыдай орындау мақсатында әскери бөлім бөлімшелерін жан-жақты қамтамасыз ету;

жергілікті ресурстарды пайдалануды ұйымдастыру.

Тылдық қамтамасыз етуді ұйымдастырудың негізі әскери бөлім командирінің шешімі және оның тылдық қамтамасыз етуді ұйымдастыру жөніндегі нұсқаулары болып табылады.

111. Медициналық қамтамасыз ету – жеке құрамның денсаулығын сақтау және нығайту, әскери қызметшілерге медициналық көмек көрсету, оларды емдеу және аурулардан, жарақаттардан және зақымданулардан кейін еңбекке қабілеттілігін тез қалпына келтіру мақсатында әскери бөлімде өткізілетін іс-шаралар кешені. Оған емдеу-эвакуациялау іс-шаралары, санитариялық-гигиеналық, эпидемияға қарсы іс-шаралар, жеке құрамды радиациялық, химиялық және биологиялық қорғау жөніндегі медициналық қызметтің іс-әрекеттері, сондай-ақ медициналық мүлікпен қамтамасыз ету кіреді.

Барлық дәрежелі командирлер медициналық қамтамасыз етуді ұйымдастыруды қамтамасыз етеді. Бөлімшелерді медициналық қамтамасыз ету міндеттерін шешу кезінде медициналық қызмет бастығы міндеттерді орындау ауданында орналасқан медициналық мекемелермен өзара іс қимылды ұйымдастырады және жұмысқа қабілетті жағдайында сақтайды.

112. Моральдық-психологиялық қамтамасыз етуді командирлер әскери бөлім командирлері мен жеке құрамының тұрақты моральдық-психологиялық жай-күйін қолдау; іс-қимылдарды ұйымдастыру, АҚЖШЖ жүргізу кезінде командирлердің жарғылары, шешімдері талаптарының сөзсіз орындалуын қамтамасыз ету; іс-қимылдарға жоғары дайындықты, бөлімшелердің тәртібі мен ұйымшылдығын қолдау; психологиялық тепе-теңдікті қалпына келтіру мақсатында ұйымдастырады және жүзеге асырады.

Қамтамасыз етудің осы түрінің ұйымдастырылуы мен мазмұны жағдайдың ерекшеліктерімен және қойылған нақты міндеттермен анықталады. Нысандар, әдістер мен бағыттар командирлердің шешімдері мен бұйрықтарына сәйкес анықталады. Моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің негізі тәрбие жұмысы болып табылады, оған психологиялық-педагогикалық, ақпараттық, әлеуметтік-құқықтық, мәдени-демалыс және идеологиялық жұмыстар кіреді.

Моральдық-психологиялық қамтамасыз ету үздіксіз жүргізіледі, оның мазмұны тапсырманы алумен нақтыланады.

Моральдық-психологиялық жұмысты ұйымдастыру жөніндегі нұсқаулықта командирлер: алдағы іс-қимылдардың міндеттері мен ерекшеліктерін, оларды жеке құрамға түсіндіру тәртібін; оларды орындауға жұмылдыруды, іс-әрекет тәсілдерін, олардың жұмысының нәтижесімен хабардар ету тәртібі мен мерзімдерін; одан әрі әрекет ету бағыттарын айқындайды.

Бөлімше командирлері әскери қызметшілердің АҚЖШЖ жүргізу кезінде жанқиярлық, шебер және белсенді іс-қимылдарға тұрақты дайындығын қамтамасыз ететін деңгейде жеке құрамның моральдық-психологиялық жай-күйін қолдауды қамтамасыз етеді.

113. ТЖ жою жөніндегі жұмыстарды дайындау және жүргізу барысында моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің негізгі міндеттері:

жеке құрамның жоғары моральдық-психологиялық тұрақтылығына және әскери қызметшілерді патриотизмге және Отанға деген адалдыққа, оны қорғағаны үшін жеке жауапкершілікке, Конституцияға адал болуға, әскери антқа тәрбиелеу негізінде міндеттерді орындау үшін жанқиярлыққа дайын болуға қол жеткізу;

бөлімшелердің жеке құрамының бірігуін қамтамасыз ету, саналы әскери тәртіпті нығайту, әскери жарғылардың, командирлер мен бастықтардың бұйрықтарының талаптарын дәл орындауды қамтамасыз ету, жоғары орындаушылық пен ұйымшылдыққа қол жеткізу, жалған сөздердің, үрейдің жолын кесу, тонау мен бұзақылық жағдайларына жол бермеу;

әскери қызметшілерде қойылған міндеттерді орындау қабілетіне және өз техникасының күшіне сенімділікті, оны қолдануға үнемі дайын ұстау үшін жоғары жауапкершілікті сақтау;

командирлердің дара басшылығы мен беделін нығайту; жеке құрамда моральдық, психологиялық және физикалық күштерді қалпына келтіру, ТЖ жою кезінде зардап шеккен әскери қызметшілерді моральдық-психологиялық оңалту, демалыс пен бос уақытты ұйымдастыру;

жеке құрамды өмірі мен қызметі үшін барлық қажетті заттармен үздіксіз қамтамасыз ету, әскери қызметшілердің әлеуметтік-құқықтық кепілдіктерін сақтау; ТЖ салдарын жоюдың озық тәжірибесін жинақтау, енгізу және насихаттау, ерекшеленгендерді танымал ету және оларды көтермелеу.

114. Моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің тиімділігіне: жеке құрамның моральдық-психологиялық жай-күйін ұдайы зерделеу, талдау және объективті бағалау; моральдық-психологиялық қамтамасыз етуді ұйымдастыруға міндеттерді уақтылы және дәл қою; моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің бағыттарын, нысандары мен әдістерін дұрыс айқындау, оларды іске асыру бойынша қажетті ұйымдастырушылық-жоспарлы іс-шараларды уақтылы жүзеге асыру; бөлімше командирлерін жеке құрамның іс-әрекетін моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің практикалық міндеттерін тиімді шешу; ТЖ жою ауданындағы жағдайды және жеке құрамның материалдық-тұрмыстық проблемаларын білу; әскери қызметшілердің дене және рухани күштерін толыққанды демалу және қалпына келтіру үшін қажетті жағдайлар жасау; уақтылы, үздіксіз және шынайы ақпараттың түсуі жатады.